

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

1 / 2023

Masarykův ústav vyšších studií
České vysoké učení technické v Praze

Obsah

ÚVOD.....	3
GENERACE Z A ROZVOJ MĚST: PŘÍPADOVÁ STUDIE MĚSTA PELHŘIMOV.....	5
VÝSTUPY Z MAPOVÁNÍ PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ V OBCÍCH S POVĚŘENÝM OBECNÍM ÚŘADEM.....	17
KLÁŠTER V MILEVSKU A JEHO VÝZNAM PRO ROZVOJ REGIONU	29

ÚVOD

EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,

dostáváte do rukou letošní první číslo odborného recenzovaného časopisu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Zahajujeme jím již 12. ročník vydávání tohoto časopisu, jehož vydavatelem je od podzimu loňského roku Masarykův ústav vyšších studií Českého vysokého učení technického v Praze. Časopis tak v současné době prochází formální i věcnou proměnou, která, jak doufáme, přispěje k jeho modernizaci a přizpůsobení se novým výzvám v odborné společnosti. První změnou, které si můžete povšimnout je nová grafika, ale dochází, a ještě v průběhu tohoto roku dojde k dalším změnám, z nichž největší bude „přestěhování“ časopisu na novou, moderní webovou platformu. Dovoluji si v této souvislosti připomenout, že se změnila i emailová adresa redakce.

Z věcných změn je třeba zmínit, že od letošního roku již nebude jedno číslo speciálně vyhrazeno pro anglicky psané články, ale všechny články budou zařazovány do jednotlivých čísel buď chronologicky nebo tematicky, v případě tematicky zaměřených čísel. Články budou i nadále vycházet nejen v češtině, ale i ve slovenštině a angličtině. I nadále budou články procházet recenzním řízením v double-blind formě, tedy tak, že ani autor ani recenzent neznají totožnost posuzovaného, resp. posuzovatele. Při této příležitosti byl vytvořen seznam stálých recenzentů časopisu, který můžete najít v sekci „Vydavatel“.

Snahou vydavatele časopisu je zvýšit jeho vědeckou úroveň, a proto se zpřísňují kritéria pro zařazení článku do časopisu. V aktuálním 1. čísle ročníku 2023, proto naleznete tři články, které prošly recenzním řízením a byly schváleny ediční radou k vydání. Prvním z nich je práce Ing. Natálie Yacubové a Mgr. Lucie Dobrucké, Phd. S názvem Generace Z a rozvoj měst: Případová studie města Pelhřimov. Jako další je zařazen článek Výstupy z mapování podnikatelského prostředí v obcích s pověřeným obecním úřadem od Mgr. Tomáše Tázlara a jako poslední pak článek od Bc. Jiřího Stefana s názvem Klášter v Milevsku a jeho význam pro rozvoj regionu. Jde o pestré a zajímavé čtení.

Jako redakce jsme rovněž velmi rádi, že se na Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT v Praze zakotvila i tradiční stejnojmenná konference „Regionální rozvoj mezi teorií a praxí“, jejíž 12. ročník se bude konat 1. června t.r. Letošním tématem konference je „Regionální rozvoj jako součást udržitelné transformace Evropy“. Nově je konference rozdělena na tematické sekce, jichž bude letos osm. Hlavními tématy jsou:

- Dopady klimatické změny na města a regiony;
- Participativní demokracie v udržitelném rozvoji regionů;
- Nové bezpečnostní aspekty regionálního rozvoje;
- Udržitelná městská a regionální mobilita;
- Dopady protipandemických opatření na management měst a regionů;
- Turismus v post-covidové době;
- Cirkulární ekonomika měst a regionů;
- Nové energetické výzvy v managementu měst a regionů.

Na konferenci se lze s příspěvkem přihlásit do 24. dubna. Více informací naleznete na webové stránce <https://www.muvs.cvut.cz/rozvoj-veda-a-vyzkum/konference/> , případně se můžete rovnou přihlásit na následujícím odkazu: <https://forms.office.com/r/nMkc1DsJf> .

Vybrané příspěvky z konference budou, jako tradičně, publikovány v našem časopise, další mohou být publikovány v Acta Polytechnica CTU Proceedings indexovaném v databázi SCOPUS.

Přeji Vám zajímavé čtení a těším se na viděnou na konferenci.

Za redakci časopisu

Vladimíra Šilhánková
šéfredaktorka

GENERACE Z A ROZVOJ MĚST: PŘÍPADOVÁ STUDIE MĚSTA PELHŘIMOV

GENERATION Z AND CITY DEVELOPMENT: CASE STUDY OF PELHŘIMOV

Ing. Natálie YACOUBOVÁ
Mgr. Lucia DOBRUCKÁ, PhD.

Masarykův ústav vyšších studií, České vysoké učení technické v Praze
Kolejní 2a, 16000 Praha
email: natalieyacoubova@gmail.com, ldobrucka@gmail.com

Klíčová slova:

generace Z, bydlení, zaměstnanost, klima, strategický plán

Key words:

generation Z, housing, employment, climate, strategic plan

Abstrakt:

Mnohá menší města trpí snižováním počtu obyvatel, a to zejména z důvodu odchodu mladých lidí. Tento článek se zaměřuje na tzv. generaci Z. Nejstarší ročníky generace Z začínají v těchto letech takzvaně „vstupovat do života“ a ovlivňovat mnoho oblastí společenského života. Na čem budou záviset jejich rozhodnutí o tom, kde se usadí, jaké si zvolí zaměstnání a kdy založí rodinu? Tyto otázky jsou posuzovány na základě literatury a následně na příkladu města Pelhřimov. Článek zkoumá, zda a jak Pelhřimov naplňuje představy mladých lidí ve věku 18–24 let o ideálním místě pro život. Poukazuje zejména na význam bydlení, zaměstnání a životního prostředí.

Abstract:

Small towns often struggle with the decreasing number of inhabitants, especially because young people tend to move out. This article focuses on the so-called generation Z. The oldest people from the generation Z came to “the edge of adult life” and start to influence many aspects of society. How do young people from generation Z make their choices about where to live, which job to accept, and when to establish families? These questions are considered according to literature and, afterwards, on the case of Pelhřimov. The article explores if and how does the town Pelhřimov meet young people’s (age 18-24) expectations about the ideal locality for living. It stresses particularly the importance of housing, employment, and environment.

Úvod

Město Pelhřimov se potýká s problémem odchodu obyvatel, od roku 2009 téměř nepřetržitým. Dle slov místostarosty Pelhřimova jde především o odchod mladých lidí s vysokoškolským a středoškolským vzděláním, a to z důvodu lepšího pracovního uplatnění, finančního ohodnocení a popracovního vyžití někde jinde. Jak řekl, zvýšení počtu obyvatel je důležitým cílem města. Jeho osobní vizí je zvýšení počtu obyvatel ze současných 15755 na 20000 do roku 2030. Podobnou situaci jako Pelhřimov řeší mnoho českých měst, zejména těch menších. Co je zapotřebí udělat pro to, aby mladí lidé z města neodcházeli, ale aby zde žili, pracovali a zakládali rodiny?

Cílem tohoto článku je podívat se na problematiku rozvoje měst očima tzv. *generace Z*. Generace Z jsou lidé narození mezi lety 1997 a 2012 (vymezení dle Dimock, 2019). Tedy lidé mladí, stojící na prahu významných rozhodnutí, jako jsou volba studia, zaměstnání, bydlení či zakládání rodin. Jaké jsou specifické potřeby a přání nastupující generace Z a co ovlivňuje rozhodnutí mladých lidí o tom, kde se usadí?

V první části článku jsou rozebrány charakteristiky generace Z, které jsou formovány zejména faktory demografickými, politickými, ekonomickými a společenskými. Jelikož generace Z začíná vstupovat do dospělého života pouze v těchto letech, prozatím chybí rozsáhlejší mezinárodní výzkumy zaměřené na její vztah k rozvoji měst (existující výzkumy se týkají především vztahu generace Z k technologiím, školství, zájmům a spotřebitelskému chování). První část článku tedy prezentuje rešerši existujících výzkumů i zdrojů odborně-populárních.

Druhá část článku věnuje pozornost potřebám mladých lidí žijících specificky ve městě Pelhřimov a jejich názorům na minulý i budoucí rozvoj Pelhřimova. Autoři provedli obsahovou, kontextovou a srovnávací analýzu dat z různých zdrojů. Prvním zdrojem byly strategické plány města Pelhřimov na období 2004–2013, 2014–2020 a 2021–2027, ve kterých byly definované rozvojové priority a opatření města. Druhá skupina zdrojů zahrnovala výroční správy, oficiálních webových stránky, rozhovory s místostarostou a další zdroje poukazující na rozličné formy implementace stanovených strategických priorit skrze investice a projekty realizované ve městě. Zdrojem informací ohledně názorů generace Z byl zejména průzkum veřejného mínění realizovaný městem Pelhřimov na jaře 2019. V rámci všech uvedených zdrojů byla zvýšená pozornost věnována otázkám bydlení, zaměstnání a životního prostředí, které jsou dle rešerši v první části článku pro generaci Z stěžejní. Další informace ohledně jednotlivých zdrojů dat a metodách jsou uvedeny přímo v textu článku.

Jak již bylo uvedeno, generace Z teprve nastupuje a její spojení s tematikou rozvoje měst není vědecky rozpracováno. Obdobně chybí i propojení generace Z na strategie měst. Ovšem vzhledem na fakt, že strategický plán je ve většině českých měst klíčovým dokumentem pro stanovení rozvojových priorit a nastavení organizačního rámce pro realizaci rozvojových investic a projektů, považují autoři srovnání názorů generace Z se strategickými plány za důležité. Další zjištění nad rámec tohoto článku lze najít v práci Yacoubové (2022).

Generace Z a její představy

Průzkumy charakteristik generace Z (např. Kutlák, 2021; Yanitskij a kol., 2019) se obecně shodují na tom, že tito mladí lidé se spoléhají sami na sebe více než předchozí generace mileniálů, jsou individualističtější v názorech i jednání, necítí potřebu zachovávat tradice a dříve odchází od rodičů (zejména ženy). Ochotněji přijímají odpovědnost v životě i v práci. Dle průzkumu společnosti McKinsey (2018) se generace Z dokáže mobilizovat pro rozličné dobré

věci a při řešení konfliktů spoléhá na dialog, a to včetně analyticko-pragmatického dialogu s institucemi. Příhodová (2021) zdůrazňuje, že tato generace je především střídmá, protože se musí vyrovnávat s mnohými problémy (přibývající terorismus, války, migrační vlny, ekonomické krize či pandemie). Mladí lidé nechtějí dělit svůj život na práci přes týden a divoké zábavy přes víkend. Snad proto, že si budují dobrou image na sociálních sítích a ta vyžaduje sebekontrolu, hledají vyrovnanější životní model, pijí méně alkoholu, potrpí si na dobré jídlo a kávu, starají se o svůj vzhled a vyhledávají fotogenická místa. Je pro ně důležité, jak působí oni (self-expression) i jak na ně působí někdo či něco. Zároveň jsou pod vysokým tlakem a neustálou kontrolou a častěji trpí různými duševními problémy. Obavy o duševní zdraví patří k určujícím rysům nastupující generace.

Dle Luňáčkové (2020) i mnohých dalších studií je zásadní vztah generace Z k technologiím, jelikož tato generace vyrostla s internetem, chytrými telefony a sociálními médii. Prensky (2001) je nazývá digitálními domorodci, protože se do světa technologií již narodili a berou je nejen jako nedílnou součást svého života, ale je již patrná změna způsobu myšlení této generace. Dalo by se říci, že změna myšlení se projevuje v životním stylu a zájmech generace Z. Například Pacheco (2021) prezentuje výsledky průzkumu dělaného agenturou The Brandon Agency a konstatuje, že top zájmem generace Z je hraní her (gaming), a to zejména mezi muži (63%, což je až o 12% více než u předchozí generace mileniálů). Následuje zájem o e-sport a fyzický sport, konkrétní procenta se ovšem liší mezi Evropou a Amerikou (rozdíl je plus 10% ve prospěch fyzického sportu v Evropě). K dalším zájmům patří zejména umění a zdravé jídlo.

Organizace Youth speak up (2021) reagovala na vysokou neúčast mladých Čechů při volbách, resp. jejich neochotu jít k volbám (46% nešlo volit v roce 2017, v létě 2020 nechtělo jít volit 33%), a v spolupráci s agenturou Behavio zpracovala průzkum preferovaných témat a životních priorit mezi voliči ve věku 18–29 let. Naprosto stěžejním tématem pro mladé je vlastní bydlení a pak daňová zátěž. Velmi důležitými tématy jsou odpovídající tresty za znásilnění, kvalita systému vzdělávání (výuka kritického myšlení studentů i kvalitnější školení pro učitele) a flexibilní úvazky pro rodiče s dětmi. Ekologická témata (jako klimatická změna, ochrana přírody, obnovitelné zdroje energií, nízkemisní doprava) jsou vnímána jako důležitá, ovšem (s výjimkou dopravy) již dostatečně řešena. Uvedená témata se do značné míry překrývají s největšími obavami generace Z, jak je identifikoval průzkum společnosti Deloitte (2022) realizovaný v 46 zemích světa: životní náklady (ve smyslu aktuálních životních nákladů, adekvátního důchodu i spravedlivého rozdělení světového bohatství), klimatická změna, nezaměstnanost, duševní zdraví a sexuální obtěžování.

Pro generaci Z je zásadní otázkou bydlení. Bohužel, podrobnější průzkumy vztahu generace Z k místu bydlení a k rozvoji těch měst, ve kterých bydlí, prozatím chybí. Theiss (2022) uvádí důvody generace Z k přestěhování takto:

- pro osoby žijící teď ve vlastním domě/bytě – klima, vývoj cen domů/bytů – a pak se stejnou důležitostí blízkost přátel/rodiny, blízkost přírody a trh práce;
- pro osoby žijící teď s rodiči – klima, blízkost rodiny/přátel, společenský život (noční život, kulturní možnosti), trh práce a ceny domů;
- pro osoby žijící teď v pronájmu – nejvyšší příčku si dělí klima a trh práce, druhou si dělí ceny domů a blízkost rodiny/přátel, následuje blízkost přírody;
- pro všechny osoby – změna životní situace, zejména založení rodiny či její rozrůstání.

I když se jedná o studii dělanou v USA, její závěry ohledně značného významu klimatu obecně i pro bydlení v konkrétní lokalitě mohou být zajímavé i pro české prostředí. Při finančních možnostech jsou totiž pro generaci Z relevantními faktory k pořízení bydlení i příroda, zeleň

v okolí a hezký design lokality. Preferovaným místem pro bydlení je rodinný dům na předměstí. Generace Z je přístupná sdílenému bydlení. To se může s přibývajícím věkem a zakládáním rodin měnit, jde ovšem o vhodnou formu startovacího bydlení pro mladé lidi. Optimismus mladých lidí ohledně získání vysněného bydlení však meziročně klesá.

Podle Giachino a kol. (2022) mohou být kritériem pro výběr turistické destinace, lokální rekreace či místa k bydlení také aktivní řešení problémů životního prostředí, či dokonce jednotlivá řešení urbánního prostředí, která jsou založena na přírodních principech a vedou k vybudování lokálních míst pro odpočinek, zdravějšímu městu a vyšší udržitelnosti. V jejich průzkumu si byla více než polovina dotázaných mladých lidí ve věku 18–22 let vědoma významu propřírodně orientovaných řešení ve vystavěném prostředí a po adekvátní úpravě a redesignu využívala dříve opuštěná místa (brownfieldy různých typů) pro odpočinek. Priporas a kol. (2020) poukázali na to, že image a brand daného města hraje roli při angažování se generace Z na sociálních sítích spravovaných městem. Vzhledem k tomuto zjištění i k obecně silnému vztahu generace Z k vizuální prezentaci můžeme předpokládat, že image a brand místa bude mít nezanedbatelný dopad i na výběr města pro bydlení a život.

Generace Z má silné ekologické a sociální smýšlení, které se projevuje v osobním životě i v přístupu k zaměstnání. Dle BusinessInfo.cz (2022), s odvoláním se na průzkum Anytime od výzkumné agentury STEM/MARK, dává generace Z přednost sociálně odpovědným firmám, které se angažují v řešení environmentálních či sociálních problémů. V jmenovaném průzkumu bylo až 90% osob generace Z starších než 18 let ochotno změnit své běžné návyky tak, aby byly více udržitelné. Například preferují lokální značky, vyžadují recyklaci odpadu a až 31% mladých lidí nad 18 let v Praze využívá sdílené formy dopravy. Tyto závěry potvrzují i další studie (např. McKinsey, 2018; Dabija a kol., 2019; Djafarova a Foots, 2022), které poukazují na vztah generace Z k odpovědnosti environmentální, sociální a etické. Mladí lidé si vybírají produkty a služby na základě sesbíraných informací, včetně dopadů na udržitelnost, a snaží se mít reálný vliv skrze své volby, nižší spotřebu i změny ve vlastním chování. Spotřeba je vnímána jako vyjádření individuality, hodnot a etického zájmu. Wisuchat a Taecharungroj (2022) uvádí, že z hlediska výběru umístění práce je patrný posun v přístupu mezi generacemi. Zatímco pro starší generace byla důležitá dostupnost ve smyslu dopravy, pro nastupující generaci Z je důležitý design daného místa (pracovního prostředí i lokality umístění práce) a okolí (restaurace, popracovní aktivity). Doprava hraje menší roli, postačí možnost dopravit se veřejnou či sdílenou dopravu, na kole, či dokonce pěšky (viz taky Giachino a kol., 2022; Hopkins, 2017).

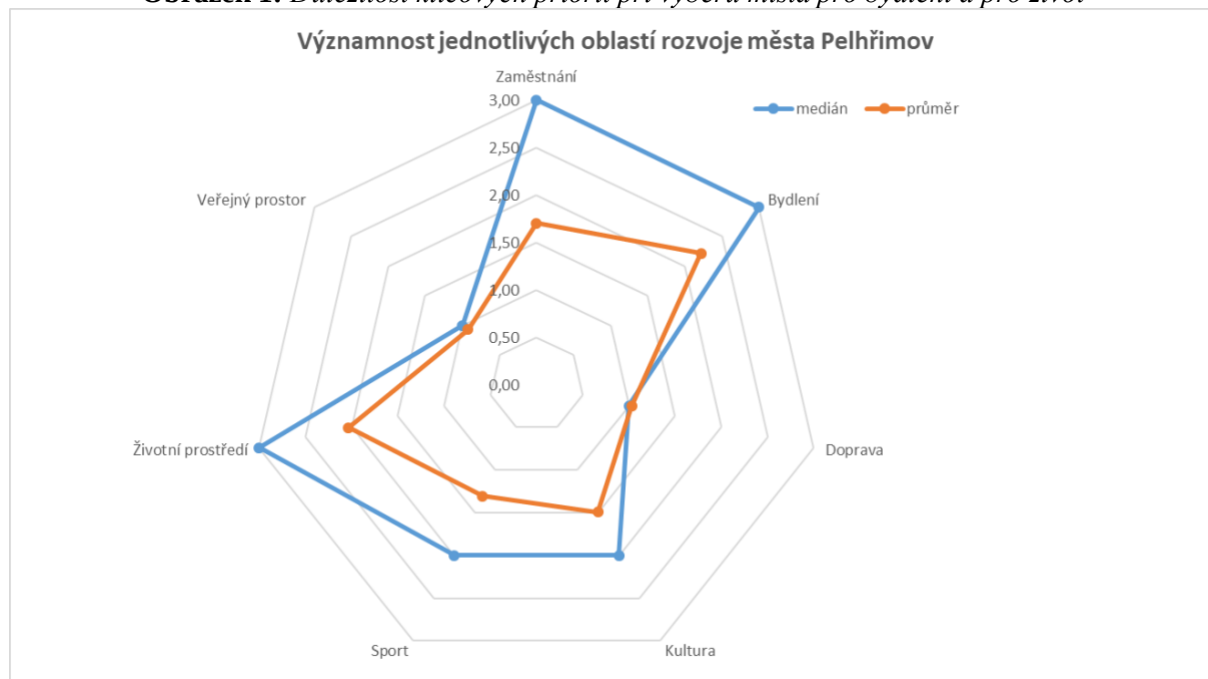
Jak zohlednit výše uvedené charakteristiky v rámci rozvoje měst uvádíme na příkladu města Pelhřimov.

Rozvoj města Pelhřimov s ohledem na představy Generace Z

Jelikož je dle místostarosty nejvíce pocíťovaným problémem Pelhřimova odchod mladých lidí, realizovalo město na jaře 2019 průzkum veřejného mínění zaměřený na věkové kategorie 18–24 let, 25–30 let a nad 30 let. I když je členění věkových kategorií nerovnoměrné, splnilo záměr města oslovit obyvatele v nejvíce odcházejících věkových kategoriích. Hlavní výzkumné téma bylo „Jak si představujete ideální město k bydlení a k životu: Co by Vám mělo město Pelhřimov nabídnout, abyste zde chtěli trvale bydlet?“. Dotazník vyplnilo celkově 202 respondentů, z toho 72 osob (36%) bylo z generace Z (osoby ve věku 18–24 let). Z dotazníku vyplývá, že názory lidí z generace Z bydlících v Pelhřimově odpovídají obecnějším charakteristikám této generace uvedeným v první části článku. Při výběru konkrétního města pro život jsou pro mladé lidi nejvíce důležité bydlení, zaměstnání a životní prostředí (graf 1). Následuje vyžití ve formě

kultury a sportu. Relativně nejméně důležité jsou oblasti spojené s dopravou a veřejným prostorem. Oproti starším ročníkům je u generace Z vyšší důraz na zaměstnání, které starší ročníky hodnotily o příčku níže. U věkové kategorie 25–30 let bylo na prvním místě životní prostředí (kapitola o bydlení níže napovídá, že v Pelhřimově mají tyto ročníky otázku bydlení vyřešenou). U věkové kategorie nad 30 let stoupl význam veřejného prostoru.

Obrázek 1: Důležitost klíčových priorit při výběru místa pro bydlení a pro život

Zdroj: Vlastní zpracování dat z dotazníku realizovaného městem Pelhřimov

Město Pelhřimov má zpracované strategické plány pro roky 2004–2013, 2014–2020 a 2021–2027. Lze říci, že město má dlouhodobě stanovených pět strategických priorit (s výjimkou zaměření na „inteligentní město“, které přibýlo až od roku 2021):

- bydlení a občanská vybavenost (včetně sociální infrastruktury)
- konkurenceschopná ekonomika města (podnikatelské prostředí a lidské zdroje)
- cestovní ruch (včetně kultury)
- dopravní a technická infrastruktura
- zdravé, bezpečné a inteligentní město (včetně životního a urbánního prostředí)

Text níže ukazuje, jak si vede Pelhřimov v jednotlivých oblastech důležitých pro generaci Z a jak z pohledu této generace naplňuje své strategické priority. V závěru uvedeme několik námětů pro další rozvoj města.

Bydlení

Bydlení je generací Z označováno jako stěžejní a zároveň ho má město Pelhřimov určeno jako hned první prioritu A. Z hlediska typu bydlení preferuje generace Z předměstí, hezkou přírodu a rodinný dům. V tomto ohledu je současná nabídka domů a pozemků v Pelhřimově malá. V posledních letech ovšem došlo k solidní výstavbě bytů.

V roce 2017 byl realizován projekt „Polní dvůr“. Jeho cílem byla změna územního plánu tak, aby mohly být městské pozemky prodány obyvatelům za účelem výstavby cca 200 rodinných domů. Město plánuje zopakovat obdobný projekt pro dalších 30 domů v horizontu několika let. Dle vyjádření místostarosty Pelhřimova je právě podpora individuální výstavby skrze přípravu

a prodej městských pozemků vhodnou cestou pro zvyšování kvality bydlení. Možnosti města v tomto směru jsou však již téměř vyčerpány a nabídka směřuje do stále vzdálenějších městských částí. Dle místostarosty se nabízí spíše druhá cesta, a tou je podpora soukromých investorů. V uplynulých dvou letech bylo tímto způsobem vystavěno 240 bytových jednotek ve dvou lokalitách. Lze předpokládat, že šlo především o byty zaměstnanecké. V roce 2016 prodalo město pozemky společnosti Agrostroj Pelhřimov, a. s., (jeden z největších zaměstnavatelů) pro výstavbu 96 bytů v osmi domech. Podobný přístup byl uplatněn také u společnosti Pekárna Adélka, a. s., a Spojené kartáčovny, a. s. S ohledem na pozitivní zkušenost lze dle místostarosty očekávat změny v bytové politice města, kdy úlohou města bude především vytvářet podmínky pro soukromé investice.

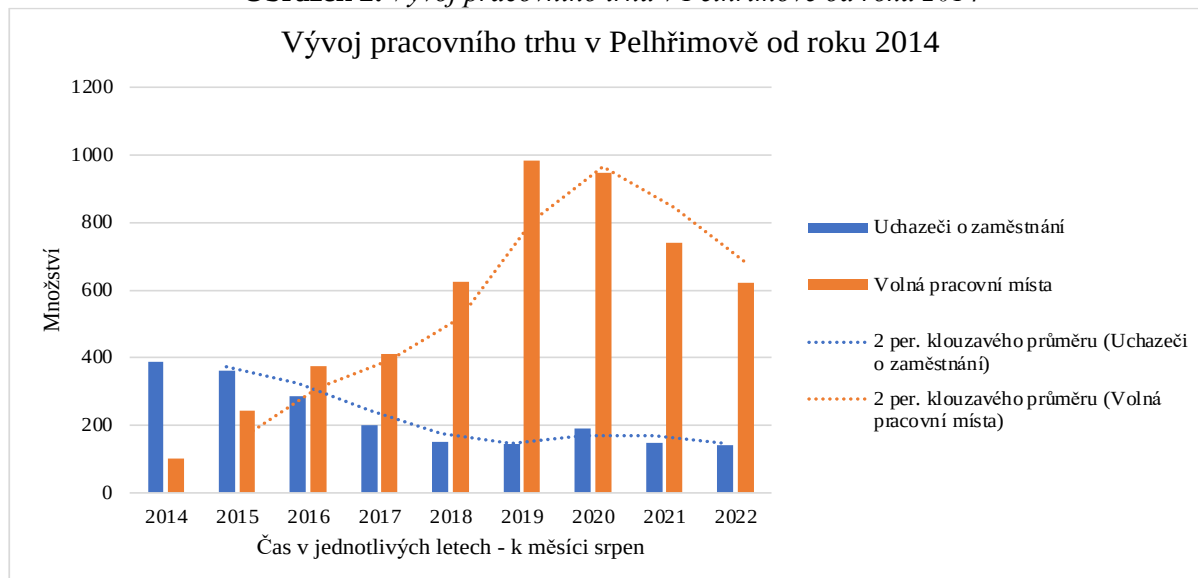
Mezi lety 2003 a 2015 fungoval ve městě Pelhřimov projekt startovacích bytů pro mladé. Cílem bylo, aby si za dobu pěti let našetřili na vlastní bydlení. V roce 2015 byl projekt zastaven s odůvodněním, že kvůli časově omezeným 5letým smlouvám již není o startovací byty zájem, a startovací byty se proměnily v běžné nájemní byty. Městských nájemných bytů má Pelhřimov v současnosti kolem 550 pro přibližně 1500 obyvatel (cca 10% bytového fondu města) a tato nabídka je stabilní.

Pokud se podíváme na strategické plány města, tak startovací byty fungovaly v období 2004–2013 a nárůst počtu startovacích bytů pro mladé se objevil mezi příležitostmi na roky 2014–2021. V roce 2015 byl ovšem projekt zastaven pro nezájem. Zde může hrát roli fakt, že paralelně s projektem startovacích bytů probíhal i projekt „Polní dvůr“ umožňující výstavbu 200 domů a později proběhla i výstavba zaměstnaneckých bytů. Tím mohlo dojít k uvolnění značného množství bytových jednotek, které se dostaly na trh nemovitostí. Na rozdíl od startovacích bytů neměly časové omezení a ceny byly v daném období relativně nízké. Pro mladé lidi tak nebyl problém sehnat bydlení (lidé nad 25 let připisují bydlení nižší význam, viz dotazník výše). Později se ovšem situace na realitním trhu změnila, došlo k prudkému nárůstu cen a zároveň snížení nabídky volných nemovitostí (32 nemovitostí na prodej či pronájem v červnu 2022). V posledním strategickém plánu pro období 2021–2027 se již nízká intenzita bytové výstavby objevuje mezi slabými stránkami a lidé pod 25 let reflektují nedostatek bydlení. Namísto je otázka, zda by neměl být projekt startovacích bytů obnoven.

Nabídka zaměstnání

Druhým významným tématem pro generaci Z jsou obavy spojené s aktuálními životními náklady a zabezpečením do budoucnosti. Významnou roli při výběru města pro bydlení tak hraje lokální trh práce a dostupné zaměstnání. V rámci strategických priorit Pelhřimova jde o téma zařazené pod prioritu B – Konkurenceschopná ekonomika.

V letech 2014–2017 byl (v několika etapách) realizován projekt nové průmyslové zóny, kde dnes sídlí devět společností. Spolu s dalšími dvěma průmyslovými zónami, které již měly plně obsazenou kapacitu, jde o významnou podporu lokální ekonomiky a zaměstnanosti. Dle dat Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (2014) se v období mezi lety 2014 a 2022 (data za měsíc srpen v jednotlivých letech) poměr volných pracovních míst a uchazečů o zaměstnání v Pelhřimově zcela proměnil a v roce 2022 nabídka čtyřnásobně převyšuje poptávku (graf 2). Nezaměstnanost v okrese Pelhřimov je jedna z nejnižších v České republice. Z hlediska celkových ukazatelů je tedy situace příznivá a lidé si mohou zaměstnání vybírat.

Obrázek 2: Vývoj pracovního trhu v Pelhřimově od roku 2014

Zdroj: Vlastní zpracování dat ze statistiky o trhu práce Ministerstva práce a sociálních věcí

Pokud se ovšem podíváme na skladbu nabízených pracovních pozic ve srovnání s představou generace Z o vhodném zaměstnání, situace je již méně příznivá. Dle průzkumu EURES (2021) je v kraji Vysočina největší zájem o strojírenské a stavební dělníky, obsluhu strojů a zařízení, řidiče nákladních a osobních automobilů, montážní a manipulační dělníky, pracovníky v lesnictví a zemědělství a o pomocné pracovníky v různých profesích. Z dotazníku realizovaného ve městě Pelhřimov ovšem vychází, že generace Z by se chtěla uplatnit zejména v oblasti zdravotnictví, služeb, školství, informačních technologií a ekonomiky. Zřejmé je, že velká část mladých lidí odchází kvůli vzdělání, protože v Pelhřimově není žádná vysoká škola. Otázkou je, zda mají po ukončení studia důvod k návratu, zda potenciální zaměstnavatelé v Pelhřimově odpovídají představám generace Z o náplni práce i nárokům na sociální odpovědnost firem. Tento článek nemá k dispozici přesnější data za město Pelhřimov, dá se ovšem předpokládat disproporce mezi nabídkou práce a představami mladých lidí.

Životní prostředí

Ekologická témata jsou pro generaci Z důležitá. Zajímá ji klima a příroda jako taková, významnou roli hrají aktivity na ochranu životního prostředí i hezké prostředí v místě bydlení. Mezi strategickými prioritami Pelhřimova není životní prostředí specificky vyzdvíženo, je zakomponováno v prioritě E – Zdravé, bezpečné a inteligentní město.

Z dotazníku realizovaného v Pelhřimově vyplývá, že respondenti ve věku 18–24 let oceňují krásnou přírodu města i mnohé projekty, které již byly realizovány, např. revitalizace městských sadů, renovace Děkanské zahrady, realizace promenády kolem řeky Bělá a projekt výstavby kompostárny. Zároveň se (patrně v souladu se zájmem generace Z o třídění odpadu) objevila kritika na nedostatek odpadkových košů ve městě. Životní prostřední by tedy mohlo být nezanedbatelnou výhodou města Pelhřimov, ovšem samo o sobě k přilákání mladých lidí nestačí.

Vyžití v oblasti kultury a sportu

Z hlediska životního stylu a zájmů jsou pro generaci Z typické aktivity jako hraní her (které je možné využít např. v aktivitách zaměřených na poznávání města a jeho okolí), sport a e-sport (v prospěch fyzického sportu v Evropě), dobré jídlo a výběrová káva, vyhledávání fotogenických míst a různé formy umění (viz text výše). Blízkost přátel a společenský život je

důležitý zejména pro mladé lidi žijící u rodičů. Ze všech těchto oblastí se dotazník realizovaný v Pelhřimově zaměřil pouze na sport a kulturu.

Když byly respondenti požádáni, aby jednou větou popsali své pocity z města Pelhřimov, u generace Z se nejčastěji objevila charakteristika „město sportů“. Oceněny byly výstavba nového plaveckého bazénu i vybudování cyklostezky. Z realizovaného dotazníku dále vychází, že k hlavním kulturním zájmům generace Z v Pelhřimově patří kino a letní kino, následuje divadlo. V roce 2009 proběhl projekt digitalizace kina Vesmír. Divadlo Lubomíra Lipského prošlo rozsáhlou rekonstrukcí vnitřních prostor v roce 2006. Kino i divadlo jsou podporovány formou dotací. V roce 2022 byla dokončena investice do rekonstrukce součásti Kulturního domu Máj. Jedná se o tzv. „Malou scénu“ včetně venkovního prostranství před KD Máj, kde je od léta 2022 v provozu i letní kino. Ze srovnání zájmů generace Z popsaných výše, odpovědi mladých lidí v dotazníku a projektů realizovaných v Pelhřimově za posledních 15 let vyplývá, že se městu daří naplňovat potřeby mladých lidí v oblasti sportovního a kulturního využití.

Je ovšem těžké vyhodnotit naplňování představ generace Z o životním stylu a využití jenom skrze strategické plány a projekty města Pelhřimov, a to z několika důvodů. Žádná ze strategických priorit města není zaměřena na „vyžití obyvatel“. Jednotlivé oblasti životního stylu jsou podřazeny pod různé priority, ať už v rámci občanské vybavenosti, cestovního ruchu, nebo inteligentního města. Zároveň jsou aktivity jako koncerty, festivaly, výstavy, kavárny apod. zabezpečovány různými organizacemi, ať už dotovanými městem, nebo soukromými organizacemi, a informace o nich nejsou součástí výročních zpráv města. Především však jde z velké části o subjektivní spokojenost a prožívání, které je potřeba měřit jinými metodami. Pokud chce město Pelhřimov zjistit podrobnější informace z oblasti životního stylu a zájmů generace Z, mělo by zpracovat průzkum veřejného mínění zaměřený specificky na vnitřní spokojenost mladých lidí s rozličnými aspekty života v Pelhřimově.

Doprava

Problematické dopravy a technické infrastruktury je v Pelhřimově věnována strategická priorita D. Z výročních zpráv vyplývá, že velké množství investic jde právě do oblasti dopravy a infrastruktury. V období 2004–2013 byly počty projektů do priority D relativně vyrovnány s dalšími prioritami, od roku 2013 však již počty projektů v této prioritě začínají stále více dominovat. Dominance z hlediska objemu finančních prostředků je pak zřejmá, a to z důvodu objektivně vyšší finanční náročnosti těchto projektů, ale taky většího množství projektů. Vysoká prioritizace dopravy může být ovšem spojena s představami starších generací (viz průzkumy v první části článku) a nemusí odpovídat představám nastupující generace Z.

V dotazníku realizovaném městem Pelhřimov byla položena otázka, co z hlediska dopravní dostupnosti by přimělo lidi k trvalému pobytu ve městě. Mladí lidé poukazovali zejména na parkovací místa, na druhém místě se objevily cyklostezky. Jiné zásadní požadavky na tuto oblast se neobjevily. To ovšem neznamená, že priorita D je z pohledu generace Z řešena uspokojivě. Z průzkumů představených v první části článku je totiž patrné, že problematika dopravy nepatří mezi zásadní zájmy generace Z (cyklostezku lze vnímat nejen z hlediska dopravy, ale i z hlediska sportu). Představy mladých lidí se posouvají. Především nastupuje příklon k ekologičtějším formám dopravy, jako jsou sdílené automobily, kola či koloběžky, a také příklon k využívání veřejné dopravy, kol či pěší chůze. I když město investovalo do vybudování cyklostezky, jiných projektů v souladu s názory generace Z je poskrovnu.

Veřejný prostor

Poslední oblastí zkoumanou v rámci dotazníku byl veřejný prostor a architektura. Toto téma netvoří samostatnou prioritu města, lze jej identifikovat v rámci priority E – Zdravé, bezpečné a inteligentní město a v rámci priority A jako občanskou vybavenost. Také nejde o zásadní téma pro generaci Z. V souladu s nízkou důležitostí dané oblasti byly i výsledky dotazníku – obecná spokojenost mladých lidí s celkovou revitalizací města i jednotlivými projekty zaměřenými na revitalizaci památek. Kritika byla cílená spíše na vztah k přírodním prvkům, např. Masarykovo náměstí bez zeleně. Patrně jde o vnímání urbánního prostoru skrze optiku životního prostředí, které spadá rovněž pod prioritu E. Zde je ovšem nutno říci, že mladí povětšinou slobodní lidé vnímají veřejný prostor a vybavenost odlišně než starší generace, a že jejich optika se může po založení vlastních rodin výrazně změnit (výzkumy prozatím chybí).

Závěr

Generace Z jsou mladí lidé, z kterých nejstarší právě vstoupili (či směřují) na trh práce, začínají si obstarávat vlastní bydlení a zakládat rodiny. Jde o mladé lidi, kteří se teď rozhodují (či v nejbližších letech budou rozhodovat) o tom, kde se usadí. Zda zůstanou tam, kde vyrostli anebo vystudovali, či se přestěhují. Odpověď na otázku: „Na čem budou tato rozhodnutí záviset?“ by tedy měly hledat všechny města a obce, které chtějí udržet či přilákat mladé lidi z právě nastupující generace Z.

Tento článek hledal odpověď na položenou otázku ve městě Pelhřimov, které se již více než dekádu potýká s odchodem zejména mladých vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných obyvatel. Po prostudování obecných charakteristik generace Z i názorů mladých lidí ve věku 18–24 let žijících v Pelhřimově lze zkonstatovat, že klíčovými faktory pro rozhodování o místě pro život jsou vlastní bydlení, zaměstnání a životní prostředí, pak následují možnosti vyžití v souladu s individuálním životním stylem. Srovnání těchto faktorů se strategickými prioritami města Pelhřimov a s projekty realizovanými ve městě za uplynulých téměř 20 let ovšem napovídají, že rozvoj Pelhřimova není zcela v souladu s představami generace Z.

Bydlení je stanoveno jako strategická priorita Pelhřimova a v minulých letech se rozvíjelo zejména prostřednictvím prodeje městských pozemků pro výstavbu rodinných domů a výstavby zaměstnaneckých bytů soukromými společnostmi. Do budoucna by město mělo zvážit obnovení projektu startovacích bytů a také projekty sdíleného bydlení. Budování adekvátního bydlení ve vzdálenějších městských částech je pro generaci Z uspokojivé. Z hlediska pracovního trhu je situace v Pelhřimově dobrá a aktuálně nabídka volných pracovních míst výrazně převyšuje poptávku. Z hlediska skladby pracovních míst je ovšem situace méně příznivá, nabídka neodpovídá představám mladých lidí z generace Z. Pro udržení mladých lidí ve městě by rovněž mohla být důležitá míra sociální a environmentální odpovědnosti lokálních firem. V tomto směru je pozitivním signálem výstavba zaměstnaneckých bytů, podrobněji však chování firem nebylo možné zhodnotit. Životní prostředí ve městě je obecně oceňováno. Pokud město tento svůj potenciál aktivně využije a dokáže rozvinout projekty zajímavé nejen ve vztahu k ochraně přírody, ale i ve prospěch hezké revitalizace starších prostor a využívání inovativních propřírodních řešení, tak by se lokální klima mohlo stát motivátorem k bydlení v Pelhřimově. Projekty cílené na životní prostředí a zajímavé úpravy veřejných prostor i budov by měly být posíleny. Naopak velké množství finančních investic směřujících do oblasti dopravy není mladými lidmi výrazněji oceňováno. Je namístě posílit alternativní a ekologicky šetrné formy dopravy, jako jsou veřejná doprava, sdílená doprava, kola či pěší chůze. Situaci z

hlediska životního stylu a zájmů generace Z není možné vyhodnotit, byl by namísto specificky zaměřený průzkum veřejného mínění.

Kromě otázky bydlení a zaměstnání by pro udržení generace Z v Pelhřimově mohly hrát nezanedbatelnou roli proenvironmentálně laděné úpravy okolní přírody i urbánního prostředí v kombinaci se sociální odpovědností města i lokálních firem. Zároveň by bylo žádoucí zapojit mladé lidi do záležitostí rozvoje Pelhřimova přímo nebo skrze posílení neziskového sektoru, a to vzhledem k silnému etickému, sociálnímu a ekologickému cítění generace Z, které je zároveň spojeno s vyšší mírou osobní aktivizace, přijímáním odpovědnosti a snahou o dialog. Nejenže je na tuto kombinaci nastupující generace citlivá, současně by tento typ projektů poskytl solidní základ pro budování brandu „inteligentního města“, který má Pelhřimov mezi svými prioritami. Dobrý image má na generaci Z pozitivní vliv a lze předpokládat, že vize inteligentního města implementovaná skrze environmentální a sociální odpovědnost ve spolupráci veřejného, soukromého i neziskového sektoru bude přitažlivá.

Použité zdroje:

BusinessInfo.cz. 2022. Generace Z dává stále častěji přednost společensky odpovědným firmám. [online, cit. 31.7.2022] <https://www.businessinfo.cz/clanky/generace-z-dava-stale-castěji-prednost-spolecensky-odpovednym-firmam/>

DABIJA, Dan-Cristian, BEJAN, Brândșua Mariana, DINU, Vasile. 2019. How sustainable oriented is generation z in retail? A literature review. *Transformations in Business and Economics*, roč. 18, č. 2, s. 140-155.

Deloitte. 2022. The Deloitte Global 2022 Gen Z & Millennial Survey: Striving for balance, advocating for change. [online, cit. 31.7.2022]. Available at: <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/genzmillennialsurvey.html>

DIMOCK, Michael. 2019. Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. [online, cit. 31.7.2022] <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>

DJAFAROVA, Elmira, FOOTTS, Sophie. 2022. Exploring ethical consumption of generation Z: theory of planned behaviour. *Young Consumers*, roč. 23, č. 3, s. 413-431.

EURES. 2021. Living and working in Europe: Labour market information: Czechia [online], 2021. EURES [cit. 2022-09-16]. https://ec.europa.eu/eures/public/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-czechia_en.

GIACHINO, Chiara, BOLLANI, Luigi, TRUANT, Elisa, BONADONNA, Alessandro. 2022. Urban area and nature-based solution: Is this an attractive solution for Generation Z? *Land Use Policy*, roč. 112, č. 105828.

HOPKINS, Debbie. 2017. Destabilising automobility? The emergent mobilities of generation Y. *Ambio*, roč. 46, s. 371-383.

KUTLÁK, Jiří. 2021. Individualism and selfreliance of Generations Y and Z and their impact on working environment: An empirical study across 5 European countries. *Problems and Perspectives in Management*, roč. 19, č. 1, s. 39-52.

LUŇÁČKOVÁ, Daniela. 2020. Generace Z: Kdo vlastně jsou? [online, cit. 31.7.2022] <https://medium.com/edtech-kisk/generace-z-kdo-vlastne-jsou-ad8f433a794c>

McKinsey. 2018. 'True Gen': Generation Z and its implications for companies. [online, cit. 31.7.2022] <https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/true-gen-generation-z-and-its-implications-for-companies>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2014. Nezaměstnanost v obcích od března 2014 [online], 2014. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/uvod>.

PACHECO, Eli. 2021. Gen Z: Where They Live, How They Live, How to Reach Them. [online, cit. 31.7.2022] <https://www.thebrandonagency.com/blog/gen-z-where-they-live-how-they-live-how-to-reach-them/->

PRENSKY, Marc. 2001. Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, roč. 9, č. 5. s. 1-6.

PRIPORAS, Constantinos-Vasilios, STYLOS, Nikolaos, KAMENIDOU, Irene. 2020. City image, city brand personality and generation Z residents' life satisfaction under economic crisis: Predictors of city-related social media engagement. *Journal of Business Research*, roč. 119, s. 453-463.

15

PŘÍHODOVÁ, Anna. 2021. Střídmá generace Z: mladí lidé moc nepijí a svůj život mají pod kontrolou. [online, cit. 31.7.2022] <https://pelhrimovsky.denik.cz/spolecnost/stridma-generace-z-mladi-lide-moc-nepiji-a-svuj-zivot-maji-pod-kontrolou-8021021.html>

THEISS, Eliza. 2022. Gen Z's Homeownership Dreams Tempered as Affordability Concerns Grow. [online, cit. 31.7.2022]. <https://www.propertyshark.com/Real-Estate-Reports/2022/01/04/generational-survey-2022/>

WISUCHAT, Wasuthon, TAECHARUNGROJ, Viriya. 2022. A place to work: examining workplace location attributes that appeal to generation Y and Z talent. *Journal of Place Management and Development*, roč. 15, č. 3, s. 264-283.

YACOUBOVÁ, Natálie. 2022. Analýza naplňování strategických priorit města Pelhřimov skrze realizované projekty [diplomová práce]. Praha: ČVUT, MÚVS.

YANITSKIJ, M. a kol. 2019. The value orientation system of generation Z: Scoial, cultural and demographic determinants. *Sibirskiy Psikhologicheskij Zhurnal*, č. 72, s. 46-67.

Youth speak up. 2021. Na čem záleží mladým lidem? Průzkum pro rok 2021. [online, cit. 31.7.2022] <https://youthspeakup.cz/pruzkum-ysu/>

Strategické plány města Pelhřimov za období 2004-2013, 2014-2020 a 2021-2027

Výročné zprávy města Pelhřimov za roky 2004 až 2020

Rozhovor s místostarostou města Pelhřimov, květen 2022, online

Průzkum veřejného mínění obyvatel města Pelhřimov na téma „Jak si představujete ideální město k bydlení a k životu: Co by Vám mělo město Pelhřimov nabídnout, abyste zde chtěli trvale bydlet?“. Jaro 2019.

Informace o autorech

Natálie Yacubová v současnosti absolvovala magisterské studium na Masarykově ústavu vyšších studií, kde se specializovala na oblast plánování a řízení inovačních procesů a projektů na úrovni podniků, regionů či státu.

Lucia Dobrucká kombinuje odbory prostorového plánování a podnikového řízení a uplatňuje je v strategickém plánování rozvoje území. Zkoumá zejména problematiku moci v rozvoji měst/regionů a její vliv na aktivity aktérů rozvoje. Absolvovala post-doktoráty na Luleå University of Technology ve Švédsku a na Karlově univerzitě v Praze. Aktuálně působí na Českém vysokém učení technickém v Praze.

VÝSTUPY Z MAPOVÁNÍ PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ V OBCÍCH S POVĚŘENÝM OBECNÍM ÚŘADEM

OUTPUTS FROM MAPPING THE BUSINESS ENVIRONMENT IN MUNICIPALITIES WITH AN AUTHORIZED MUNICIPAL OFFICE

Mgr. Tomáš Tázlar

Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest
Soukenická 54/8, Hradec Králové 500 03
e-mail: Tomas.Tazlar@czechinvest.org

Klíčová slova:

lokální ekonomika, podnikatelské prostředí, regionální rozvoj

Key words:

local economy, business environment, regional development

Abstrakt:

Na přelomu let 2021 a 2022 realizovala agentura CzechInvest s přispěním autora článku unikátní sběr dat mající za cíl zmapovat stav lokálních ekonomik v obcích s pověřeným obecním úřadem. Formou polostrukturovaných rozhovorů byla data sbírána od volených reprezentantů jednotlivých municipalit. Sledovanými oblastmi byly podpora podnikání, průmyslové nemovitosti, lokální trh práce, financování projektů, meziobecní spolupráce, smart city a inovativní zadávání veřejných zakázek. Na základě získaných dat byla vytvořena metodika chytré lokalizace investic, kterou může stát naplňovat skrze systém investičních pobídek. Cílem článku je seznámit čtenáře s výsledky mapování podnikatelského prostředí.

Abstract:

At the turn of 2021 and 2022, the CzechInvest agency, with the contribution of the author of this article, carried out a unique data collection in the Czech Republic with the aim of mapping the state of local economies in municipalities with an authorized municipal office. Data were collected from elected representatives of the municipalities in the form of semi-structured interviews. The monitored areas were business support, industrial properties, the local labor market, project financing, inter-municipal cooperation, smart cities and innovative public procurement. Based on the data obtained in this way, a methodology for the smart localization of investments has been created, which the country can implement through a system of investment incentives. The aim of the article is to acquaint the reader with the results of mapping the business environment.

Úvod

Podíváme-li se na regionální rozvoj v českém prostředí, pak od definování jeho základních kontur v raných 90. letech zůstaly původní axiomy téměř neměnné:

1. Praha vykazuje výrazný rozdíl v měřitelných ukazatelích kvality života oproti ostatním regionům ČR;
2. Existují tu tři strukturálně postižené kraje, které procházejí složitou transformací ekonomiky;
3. Periferní oblasti dříve závislé na historicky silných odvětvích jsou dnes hospodářsky i sociálně ohrožené, neboť došlo v průběhu 90. let k transformaci původních národních podniků a zániku tradičních průmyslových odvětví

Na těchto předpokladech začala od roku 1998 stavět Agentura na podporu investic a podnikání CzechInvest svěřený systém investičních pobídek. Ten měl za cíl lákat skrze daňové úlevy zahraniční investice. Motivací tehdejší vlády bylo zvýšit konkurenceschopnost české ekonomiky a snížení rapidně rostoucí míry nezaměstnanosti (Srholec 2004). O investiční pobídce tedy bylo možno žádat v každém kraji vyjma hlavního města Prahy. Zároveň bylo cílem pracovníků agentury směřovat investice rovnoměrně v rámci celé země, aby nedocházelo k silné koncentraci pouze v jednom kraji. I z toho důvodu vznikly strategické průmyslové zóny v Ústeckém, Moravskoslezském, Zlínském a Středočeském kraji. Agentuře se dařilo lákat investory natolik úspěšně, že byla v letech 2000 a 2001 vyhlášena britskou institucí Corporate Location nejlepší agenturou tohoto typu v Evropě (Hospodářské noviny 2001). Se vstupem ČR do EU se ale postupně začala zvedat životní úroveň obyvatel a byly kladeny větší nároky na platové a pracovní podmínky zaměstnanců. Česko postupně začalo ztrácet na úkor zemí Východního partnerství a západního Balkánu. Původní koncept investičních obídek se vyčerpal v polovině desátých let 21. století, kdy se ekonomika nadechla po dvojici krizí z let 2009 a 2012. Pracovní trh se prakticky vyprázdnil, což vedlo k nárůstu průměrné mzdy a běžný zpracovatelský průmysl pro své přežití musel překotně zavádět prvky automatizace, digitalizace a robotizace, aby při zvýšené poptávce a nedostatku zaměstnanců pokryl objednávky (Vlková 2018). Tehdy došlo k rozhodnutí revidovat systém investičních pobídek. Aby byl ale nový systém funkční, bylo třeba poprvé zmapovat potřeby jednotlivých regionů v ČR a jejich připravenost přijmout investice s vyšší přidanou hodnotou.

Cílem mapování bylo vytvoření benchmarku českých mikroregionů za účelem chytré lokalizace investic. Aby mohla mapa smart lokalizace vzniknout, bylo potřeba zmapovat lokální ekonomiky, připravenost a ochotu přijmout investici (zahraniční i domácí), trh práce a stav dostupných rozvojových ploch. Primárním přínosem byl zisk unikátních informací, které nejsou veřejně dostupné, a přitom mají stěžejní význam pro investiční potenciál.

1. Metodologie mapování

Česká republika je v celém evropském prostoru unikátní vysokým počtem samosprávných jednotek.¹ Pro potřeby mapování podnikatelského prostředí bylo nutné a z hlediska obsahu dotazníku naprosto relevantní zaměřit se na vyšší administrativní celky a navštívit pouze jejich sídelní jednotku. Po zrušení okresů v letech 2002/2003 se začala nejčastěji využívat data z obcí s rozšířenou působností na které byla z velké části dislokována původní administrativní zátěž z okresních měst (MVČR 2016). Tyto jednotky, kterých je v ČR 205, však nevyhovovaly

¹ Obcí bylo k 1. 1. 2022 6258 při mediánovém počtu 382 obyvatel s trvalým pobytem (ČSÚ 2022).

potřebám projektu. Když v roce 2017 proběhlo pilotní mapování právě v ORP, získaná data od zástupců měst popisovala poměrně přesně stav v centrální obci, už však chyběly informace za další sídla v ORP. Jelikož bylo cílem zmapovat lokální ekonomiku celého území, bylo nutné zaměřit se na obce II. typu čili obce s pověřeným obecním úřadem². Ty nejsou z pohledu své správní působnosti příliš zajímavé. Podstatné však pro potřeby mapování byl fakt, že se jedná o všeobecně uznávanou administrativní jednotku, která je homogennější než ORP a zároveň je vzhledem k jejich stále ještě nízkému počtu možné provést fyzické mapování v terénu.

POÚ je v České republice de iure 393, ovšem tento statut připadá i újezdním úřadům, které stojí v čele čtyř dosud fungujících vojenských újezdů (Boletice, Březina, Hradiště a Libavá)³. Zároveň bylo z mapování vyjmuto i město Praha. Důvodem je specifická administrativní jednotka, která je sice obcí s pověřeným obecním úřadem, zároveň je však i samosprávným krajem. Přenesou působnost, která odpovídá POÚ, tak vykonává všech 22 městských částí a aby byl sběr dat metodicky čistý, muselo by být navštíveno všech 22 městských úřadů. Jednak by tím narostl počet zmapovaných území o více jak 5 %, ale především by takové mapování kladlo extrémní nároky na zaměstnance regionální kanceláře v Praze, která má na starosti kromě hlavního města i Středočeský kraj s jeho 55 POÚ. Bylo tedy rozhodnuto, že Praha se z dotazníkového šetření vyjme. Dále je s ní ovšem pracováno v projektu a statistická data z tohoto obvodu jsou i nadále analyzována.

Pilotní mapování v obcích s pověřeným obecním úřadem proběhlo v roce 2019 a vznikla základní metodika srovnávající území z pohledu investiční připravenosti. Jednalo se ovšem o nedokonalý systém. Obsahoval otázky, které se daly získat přesněji jinou formou než polostrukturovanými rozhovory a zároveň byl místy přespříliš detailní v oblastech, které nespádají do primárního zájmu agentury. V důsledku toho tedy ani takto získané informace nebyly zcela využity a tento počín lze považovat jen za částečně úspěšný. Bylo však rozhodnuto v daném mapování pokračovat, ale kvalitativně jej posunout. Ve vazbě na teorii endogenního regionálního rozvoje (Majerová 2011), začal být vytvářen komplexní dotazník, s cílem hloubkové analýzy českých mikroregionů z pohledu lokální ekonomiky

V průběhu roku 2021 vytvořil autor s dalšími členy interní skupiny Pasportizace dotazník o 40 otázkách. Tento set otázek pokrýval všechny oblasti, kterým se dlouhodobě věnuje agentura CzechInvest – příchod nového investora, rozvoj těch stávajících, volné rozvojové plochy, tzv. greenfield a plochy transformace tzv. brownfields. Současně bylo nabídnuto partnerům z řad dalších státních i nestátních institucí doplnění dotazníku o vlastní otázky, na které v daném čase potřebovaly znát odpovědi.⁴ Na tuto výzvu reagovala Technologická agentura České republiky, která připojila tři otázky týkající se inovativního zadávání veřejných zakázek. Po skončení mapování byly výstupy předány Technologické agentuře k dalšímu využití.

² Pro potřeby této analýzy pracuje autor dále s výrazem POÚ, případně v obecném významu s pojmem obec. Ně všechna POÚ mají totiž titul města. Dvě POÚ (Křivoklát a Vranov nad Dyjí) jsou městysy a sedm POÚ (Hlubočky, Horní Lideč, Kamenice, Libouchec, Osoblaha, Velká nad Veličkou, Velké Březno) je obcí (IWÚP 2022).

³ Ty jsou po poslední redukci, která nastala 1. ledna 2016 (v souvislosti s účinností zákona č. 15/2015 Sb.), bez trvale obydlených sídel (Honner 2018). Žádnou hospodářskou a ekonomickou činnost tedy VÚ nevykazují a jsou pro potřeby projektu nerelevantní

⁴ S nabídkou bylo osloveno Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo kultury, Svaz měst a obcí ČR a Technologická agentura České republiky.

Pro ověření, že dotazník splňuje nároky, které na něj tvůrci kladli, došlo k uskutečnění tří pilotních rozhovorů. V rámci nich získal přípravný tým důležitou zpětnou vazbu, zda jsou navržené otázky správně, logicky a pochopitelně kladeny. Díky tomu došlo k drobným úpravám, které zlepšily plynulost rozhovoru a přeformulovaly některé otázky, které umožňovaly dvojí výklad, a tedy i mylné pochopené ze strany respondenta.

Dotazník se skládal ze 7 oblastí a byl navržen jako systému na sebe navazujících otázek, které se zformovaly do plynulého rozhovoru. Otázky byly z části uzavřené, kdy respondent odpovídal v binárním schématu ano/ne. Zároveň ale obsahoval i otevřené otázky, kde bylo cílem zjistit co nejvíce podrobností. Možnost odpovědi byla ale i v tomto případě uzavřená. Byl totiž sestaven předdefinovaný seznam odpovědí, který pokrýval všechny možné varianty a tazatel měl možnost zanést až tři odpovědi respondenta z daného seznamu. Když například respondent odpověděl, že část rozvojové plochy plánují prodat a na části vybudují malou živnostenskou zónu, pak tazatel vybral „prodej“ a „výstavba vlastní podnikatelské infrastruktury“. Pokud tazatel uznal, že odpověď je relevantní pro další potřeby regionální kanceláře nebo agentury jako celku, měl možnost zanést ji v plném znění mezi poznámky. Ty byly pro větší přehlednost v každé sledované oblasti dotazníku. Možnost dotazníkového šetření byla zavrhnuta. Jednak by se významně snížila návratnost odpovědí, zároveň by bylo nezbytné poskytnout i předdefinovaný soupis odpovědí, které by ale dopředu ovlivnily odpovědi respondentů.

Respondentem byl volený zástupce dané municipality, ideálně starosta či místostarosta. V případě statutárních měst bylo možné substituovat primátora vedoucím gesčně nejbližšímu odboru MěÚ – zpravidla pak odbor rozvoje města či investic. Tazateli byli bez výjimek zaměstnanci regionálních kanceláří agentury CzechInvest. Ty působí v každém krajském městě a mají na starost pouze POÚ ze svého kraje. To sice způsobuje nerovnoměrnou časovou náročnost na přípravu a samotné rozhovory, neboť pod RK Karlovy Vary spadá 14 POÚ a pod RK Praha 55 POÚ. Na druhou stranu se tím prohlubuje znalost zaměstnanců o regionu, který zastupují. Před samotnou schůzkou byli všichni členové RK proškoleni, aby byl sběr dat po stránce metodické i obsahové unifikovaný. Zároveň po dobu, kdy probíhal sběr dat, byla vytvořena pomocná skupina složená z metodiků projektu a členů přípravného týmu, která pomáhala s případnými nejasnostmi.

Paralelně s dotazníkem vznikl i online systém, který umožňoval tazateli zanášet odpovědi respondenta přímo do systému, kde byly odpovědi průběžně ukládány, aby nedošlo k jejich ztrátě. Systém zároveň generoval i podkladové materiály obsahující nejrelevantnější statistická data o území včetně interních ukazatelů kvality lokální ekonomiky vytvořené agenturou CzechInvest.

Samotný proces sběru dat musel být co nejintenzivnější, aby se neměnila struktura odpovědí rozložená v čase. Bylo tedy stanoveno, že mapování proběhne od 1. 12. 2021 a potrvá do 28.2.2022. Nakonec se vlivem vánočních svátků, a především přetrvávajících epidemiologických omezení v zemi, prodloužil sběr do 31.3.2022. Data, která budou v další kapitole analyzována, pocházejí z této čtyřměsíční periody. Primárním zájmem agentury CzechInvest byl osobní kontakt s respondenty. Pokud to epidemiologická situace dovozovala a byl tu zájem ze strany měst a obcí, uskutečnilo se fyzické setkání. V opačném případě došlo ke schůzce v online prostoru (TEAM, ZOOM, Google Meet, apod).⁵ Z cílového stavu 388 POÚ

⁵ Konečný poměr byl 321:66 ve prospěch osobních setkání.

se podařilo rozhovor on-line nebo off-line formou uskutečnit v 387 případech. Jediným územím, které do analýzy není zahrnuto, je POÚ Nýrsko v Plzeňském kraji.

Výstupy z mapování byly publikovány na webu agentury CzechInvest v agregované podobě do úrovně krajů, aby nedošlo ke zneužití subjektivních názorů respondentů. Pro větší interaktivitu a možnost zobrazení vazeb byl využit produkt PowerBI z balíčku Microsoft office umožňující vytvářet dynamické datové přehledy, se kterými může pracovat široká veřejnost. Jelikož je snahou agentury zveřejnit maximální možnou míru dat, byla vytvořena na webu sekce obsahující část výstupů našeho mapování a je možné ji nalézt pod odkazem: www.czechinvest.org/proobce.⁶

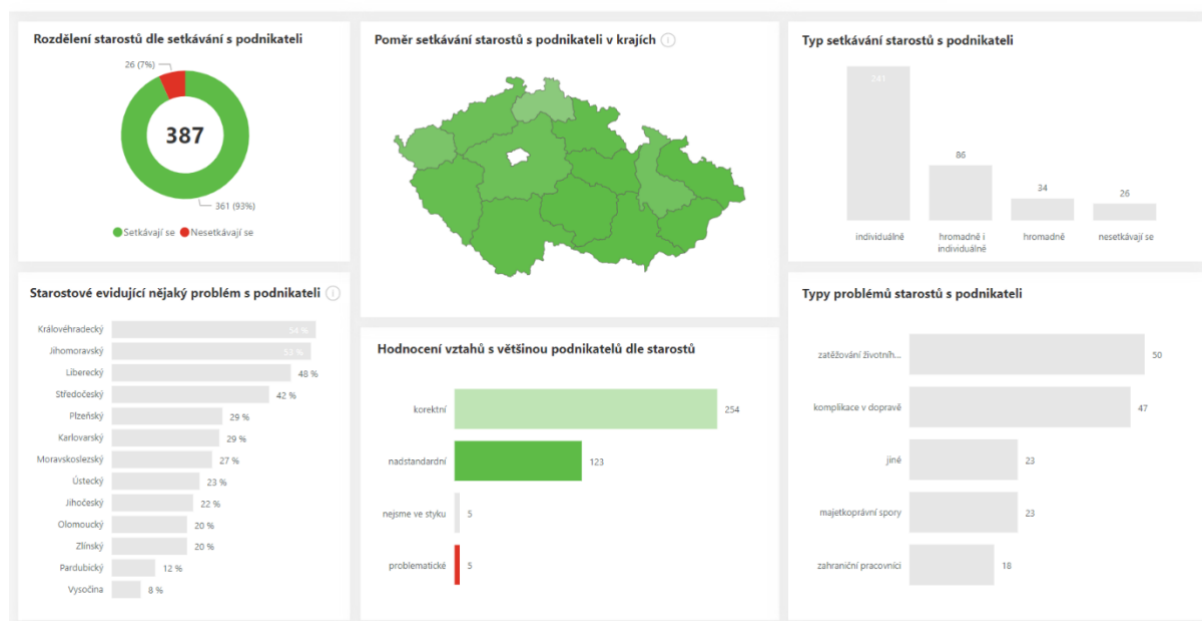
2. Analýza výstupů

2.1. Setkávání s podnikateli

Pozitivním zjištěním bylo, že více jak 93 % obcí se setkává s podnikateli, kteří v dané lokalitě působí. Pouze ve 26 dotazovaných obcích nedochází k žádné formě styku. Nejčastější frekvence záporných odpovědí se objevila v Libereckém kraji, kde se setkávají s lokálními podnikateli pouze 2/3 respondentů. V drtivé většině je formátem individuální schůzka vycházející z ad hoc důvodů. Chybí tedy systematičnost a skutečná provázanost veřejné sféry zastoupené danou municipalitou a soukromou sférou podnikatelskou. K hromadným a pravidelným setkáním dochází ve 120 obcích. Formy hromadných setkání mohou být různé. Od čistě formálních po zcela neformální, jako je například podnikatelský ples pořádaný městem.

Zaměříme-li se na vztahy, tak většina respondentů je popisuje jako korektní až nadstandardní. Výše zmíněné však nevylučuje, že se objevují problémy s jednotkami podnikatelů a firem. Ty se nejčastěji týkaly zatěžování životního prostředí (doména podnikajících subjektů v zemědělství) a komplikace v dopravě (spedice). Podíl obcí mající problém s některým ze svých podnikatelů v rámci krajů značně kolísal. Nejnižší podíl a to 8 % byl na Vysočině, nejvyšší pak v Královéhradeckém kraji, kde vnímá alespoň jednoho problematického podnikatele celkem 54 % všech obcí.

⁶ Vlastníkem dat je agentura CzechInvest, která je dále poskytuje partnerským organizacím a státní správě. Ukazatele vytvořené v rámci projektu jsou taktéž duševním majetkem agentury.

Obrázek 1: *Setkávání a vztahy starostů s podnikateli***SETKÁVÁNÍ A VZTAHY STAROSTŮ S PODNIKATELI**

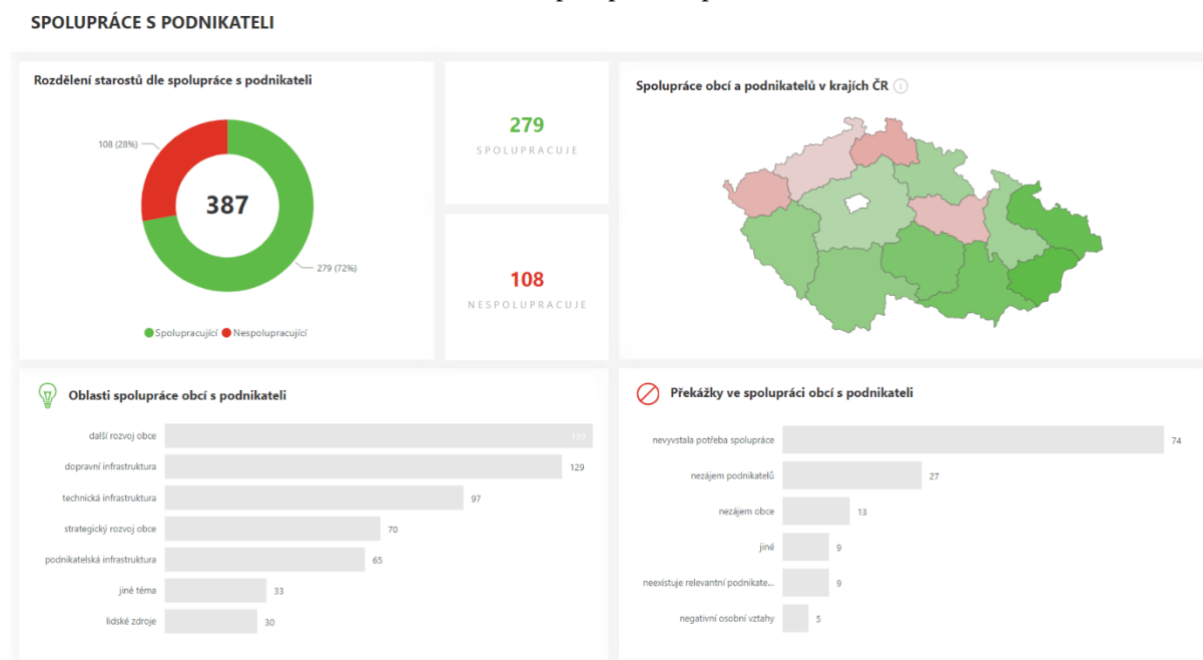
Zdroj: CzechInvest, 2022

2.2. Spolupráce s podnikateli

Ke spolupráci s místními podnikateli se přihlásily bezmála 3/4 obcí, konkrétně 72 %. Ovšem spolupráce je spíše okrajová a o spolupráci v pravém slova smyslu nelze hovořit. Nejčastější odpovědí je totiž „další rozvoj obce“, který byl definován jako finanční spoluúčast podnikatelů na obecních plesech či dnech obce. Byť se tedy jedná o určitou formu vzájemné interaktivity, není ani pro jednu stranu stěžejní. Byla tu ovšem naměřena i významná množina odpovědí z oblasti dopravní, případně technické infrastruktury, kam spadají místní komunikace, chodníky, inženýrské sítě, osvětlení apod. Zároveň až překvapivě vysoký počet (65) obcí s podnikateli spolupracuje na provozu a rozvoji podnikatelské infrastruktury (průmyslová zóna, podnikatelský park).

Za překážku, která spolupráci brání, byla nejčastěji zmíněna absence potřeby a nezájem ze strany podnikatelů. Tato odpověď převažuje převážně v menších sídlech⁷, kde jsou počty podnikatelských subjektů nízké a jejich skladba tak nemusí korelovat s potřebami obce. Zajímavé je, že ve 13 případech se nám samotný respondent přiznal, že překážkou je i nezájem obce, kterou reprezentuje.

⁷ V roce 2022 mělo 22 obcí II. kategorie méně než 2 000 obyvatel s trvalým pobytem. Mezi nejmenší sídla typu POÚ se dlouhodobě řadí městys Krivoklát s 684 obyvateli a městys Vranov nad Dyjí s 803 obyvateli (ČSÚ 2022).

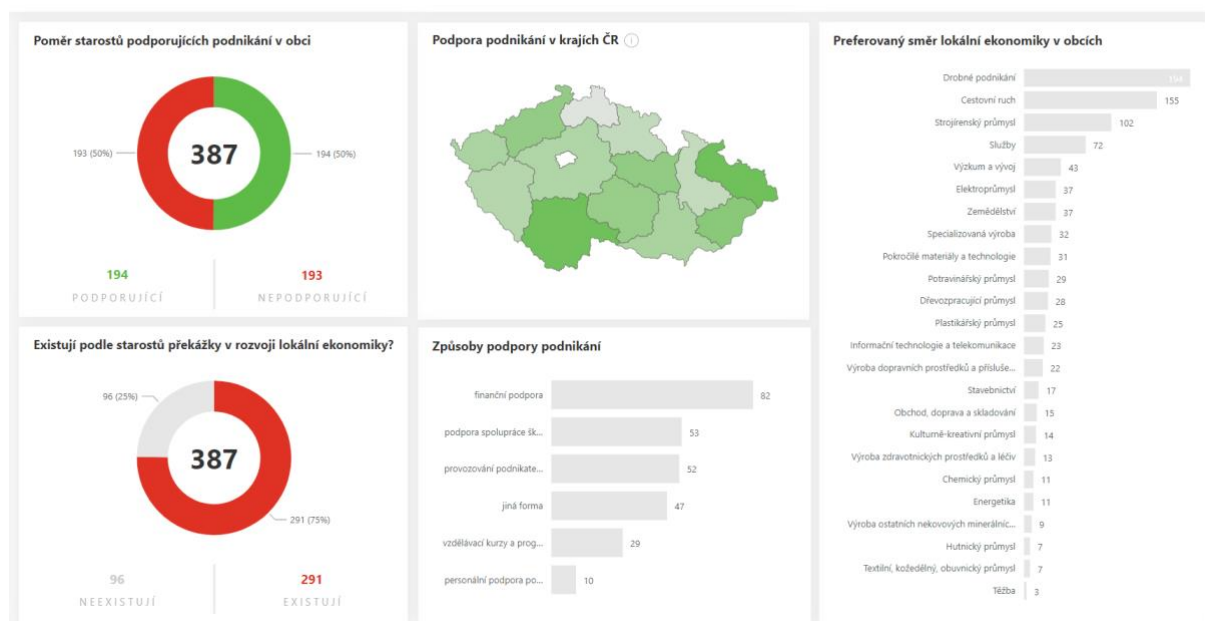
Obrázek 2: Spolupráce s podnikateli

Zdroj: CzechInvest, 2022

2.3. Podpora podnikání

Počet obcí podnikání podporujících paritně odpovídá počtu obcí, které podnikání nepodporují. Z konkrétních příkladů a forem podpory bylo zjištěno, že se často jedná o účelovou ad hoc pomoc. Příkladem může být odpuštění nájmu podnikajícím subjektům v nájmu městských prostor po dobu epidemiologických opatření. Bezpochyby se jedná o podporu podnikání, ale chybí zde systematicčnost či dokonce cílený program, který by podnikání a usídlené firmy podporoval s cílem zkvalitnit či alespoň udržet stávající kvalitu lokální ekonomiky. Tato cílená, promyšlená a dlouhodobá opatření tvořila jen zlomek z původního počtu 194 obcí, které uvedly, že podnikání podporují.

Pozitivním zjištěním byl vysoký počet obcí, které provozují vlastní podnikatelskou infrastrukturu (průmyslovou zónu, technologický park, inovační centrum ad.). Takových obcí bylo detekováno 52. Navíc v kapitole věnující se rozvojovým plochám ve vlastnictví obcí bylo zjištěno, že dalších 32 obcí zvažuje na těchto pozemcích tento typ infrastruktury vybudovat a dále provozovat. Je otázkou, jak se do těchto plánů promítne energetická krize, ale existuje tu početně značná základna pro další rozvoj a podporu podnikatelských aktivit v českých regionech. Zároveň se ukázalo, že nelze dát rovnítko u tvrzení, že podnikání systematicky podporují pouze velká sídla. Příkladem mohou být i Hrotovice na Vysočině s 1700 trvale hlášenými obyvateli, které provozují vlastní podnikatelský inkubátor.

Obrázek 3: Podpora podnikání a lokální ekonomika**PODPORA PODNIKÁNÍ A LOKÁLNÍ EKONOMIKA**

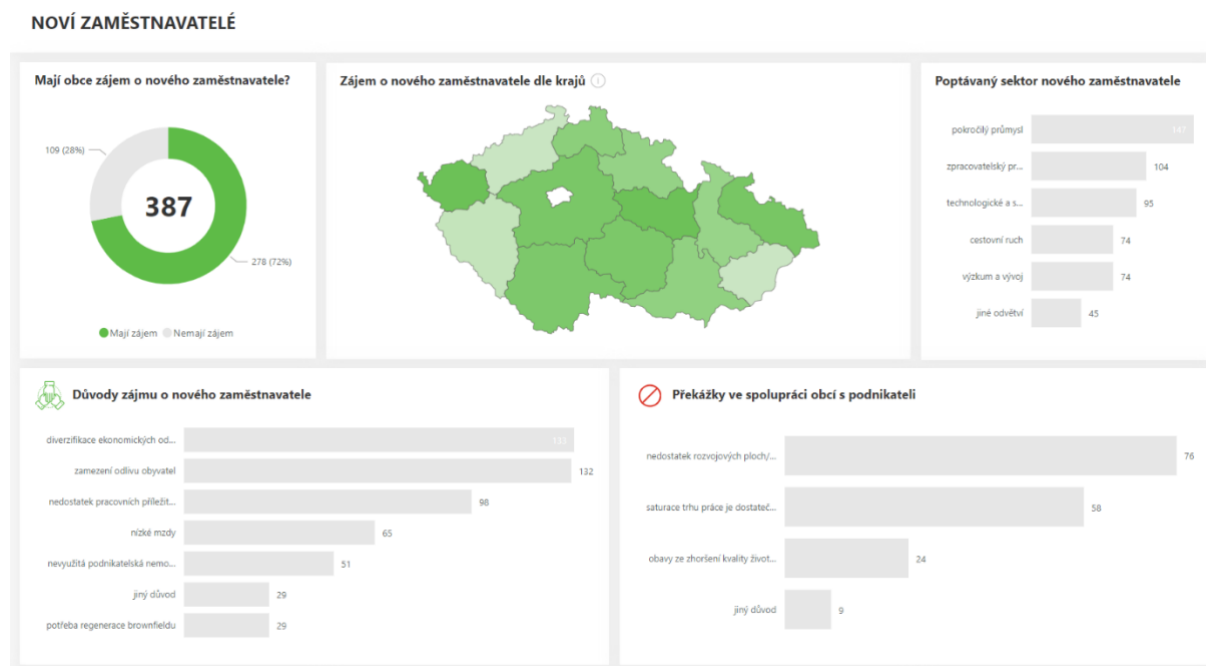
Zdroj: CzechInvest, 2022

2.4. Zájem o investora

Z dotazníku vyplynulo, že 72 % obcí má zájem o příchod nového investora, případně rozvoj již zasedlených společností. Obce, které udaly odmítavý postoj jej často podpořily objektivními překážkami (nedostatek rozvojových ploch, či ploch transformace, saturace pracovního trhu či obava ze zhoršení kvality života a životního prostředí).

Nejčastěji rezonoval na obcích rozvoj lokální ekonomiky formou drobného podnikání a živnosti bez další specifikace. Vizí obcí je skrze malé firmy do 10 zaměstnanců poskytnout stabilní hospodářský ekosystém. Vysokou byla četnost zmínek o cestovním ruchu. Ten se totiž umístil na druhé pozici za drobným podnikáním. Vůle obcí rozvíjet svou lokální ekonomiku podporou cestovního ruchu je zajímavá především s ohledem na dobu sběru dat. Ten probíhal sice již za rozvolněných epidemiologických opatření, ovšem v živé paměti z dopadů státních restrikcí, jež se projeví s největší intenzitou právě v oblasti cestovního ruchu a na něj navázaných služeb (pohostinství, ubytování, maloobchod). Je však také pravdou, že roky 2020 a 2021 se nesly ve znamení podpory domácího cestovního ruchu a obce tak spatřily potenciál v návštěvnosti domácích turistů.

Za hlavní důvod zájmu o nového investora byla nejčastěji zmiňována tužba diverzifikovat ekonomická odvětví v regionu následována očekávatelnou snahou o zamezení odlivu mladých lidí. Autor hledá vysvětlení těchto výsledků v době sběru dat. Ten totiž probíhal v době znovunastartované ekonomiky, která reagovala na odloženou poptávku spotřebitelů a neschopností podniků navázat objemem výroby v měsících před březnem 2020. V mediálním prostoru rezonoval nejvíce nedostatek komponentů v automobilovém průmyslu a je pravděpodobné, že si zástupci i menších obcí uvědomili, že jeden dominantní obor může být pro místní ekonomiku problematický, dojde-li k otřesu na světových trzích.

Obrázek 4: Noví zaměstnavatelé

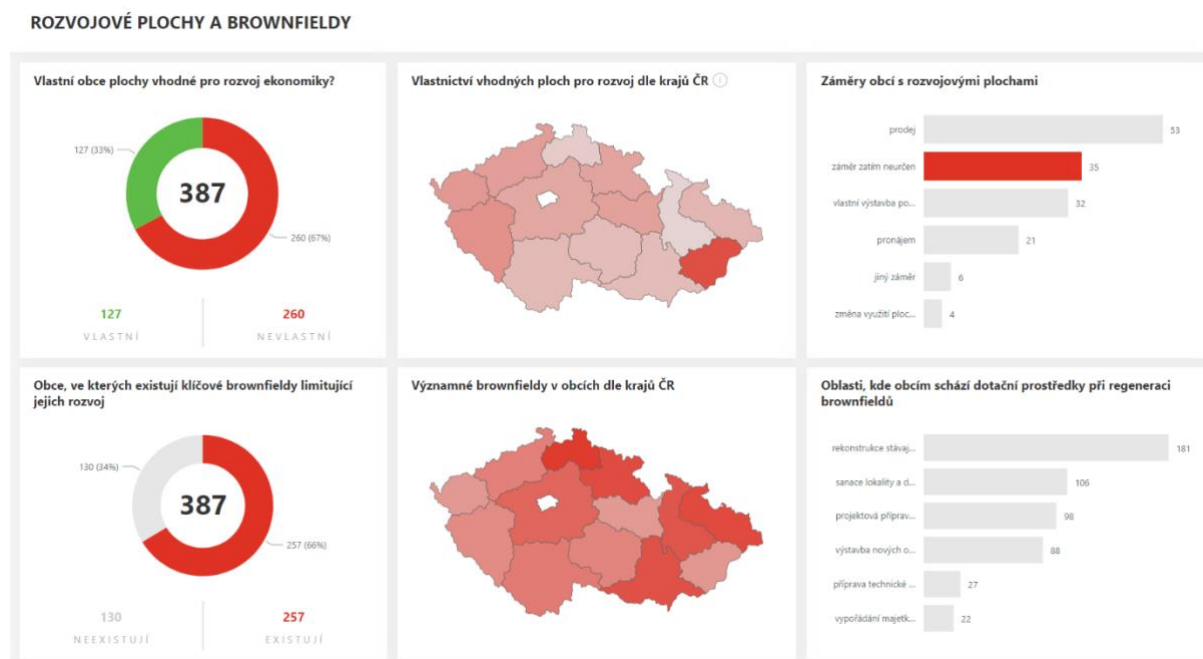
Zdroj: CzechInvest, 2022

2.5. Rozvojové plochy a BF

Z průzkumu vyplynulo i zjištění, že třetina dotázaných obcí vlastní rozvojové plochy. Jednalo se o pozemky, které lze dle platného územního plánu využít k lokalizaci případné investice. Kvalita pozemků, jejich velikost či případné ekologické a stavební limity se řešily v návazných otázkách. V obecné rovině lze říci, že tato podmnžina obcí má reálné možnosti ovlivnit směřování své lokální ekonomiky, jenž nám její zástupce popsal v přecházejících odpovědích. Přesto však celkem 35 obcí v době rozhovoru nemělo žádný konkrétní záměr s touto plochou.

V 53 případech bylo záměrem obce prodat takovéto plochy do rukou soukromého investora a jak již bylo zmíněno, tak 32 obcí uvažovalo nad výstavbou vlastní podnikatelské infrastruktury. Jen naprosto marginální počet obcí (4) zvažoval změnu využití ploch v ÚP.

Dalším tématem v této kapitole byly brownfieldy. Dílčím úkolem bylo zmapovat objekty tohoto typu, tentokrát bez ohledu na vlastnictví. Nebylo nutné, aby se jednalo o rozlohou rozsáhlý areál, ale podmínkou bylo, aby tento objekt představoval překážku v rozvoji obce. Alespoň jeden objekt, který naplňoval tuto definici, ve svém katastru evidují 2/3 obcí. Přitom se prokázalo, že se problematika brownfieldů netýká pouze území bývalých Sudet či periferní oblasti, ale je přítomná i obcích, které považujeme za prosperující. V rámci mapování vznikl i obsáhlý seznam brownfieldů, který sloužil jako podklad k aktualizaci národní databáze brownfieldů.

Obrázek 5: Rozvojové plochy a brownfieldy

Zdroj: CzechInvest, 2022

2.6. Investice, PPP a smart city

Obsáhlou kapitolou byla oblast proběhnuvších i plánovaných investic dané obce. Pro komplementaritu informací tazatelé zjišťovali schopnost obcí čerpat dotační tituly, úspěšnost žádostí a problematiku dotační politiky v ČR. Ačkoliv z pohledu hospodářství byl rok 2020 bezpochyby *annus horribilis*, tak pro obce se jednalo o úspěšný rok v oblasti investic a daňových příjmů, které jim umožnily realizovat více projektů než v předchozích letech, kdy bylo české stavebnictví přehřáté a hrozil jeho kolaps.⁸

Odpovědi respondentů ukázaly, že napříč celou Českou republikou je oblast dopravní infrastruktury tou, do které jdou investiční prostředky v největším objemu. Myšleny byly místní komunikace, chodníky, mosty, zastávky hromadné dopravy apod. V případě místních komunikací či chodníků se ovšem jedná o investice plynoucí do oprav jejich tristního až havarijního stavu, a tedy z pohledu respondentů se jedná o výdaje mandatorní spíše než investiční, které by danou obec rozvíjely.

Další významnou oblastí, kam plynuly obecní investice, byl rozvoj sociálních služeb, které reagují s určitým zpožděním na stárnutí české populace. Mnoho měst a obcí tedy bylo nuceno zvýšit lůžkové kapacity v domovech pro seniory či odlehčovacích službách. Tato oblast byla často zmiňovaná i ve vztahu k alternativním formám financování např. formou public-private partnership.

PPP spolupráce se na úrovni obcí II. typu příliš nerezonovala. Osobní zkušenost s touto formou investic mělo 10 % obcí a v některých případech se jednalo o sporné příklady, které naplňovaly definici PPP jen z části. Reálně je tedy zkušenost ještě nižší, než kolik ukazuje tento výzkum. Je to dáno zatím relativně širokou nabídkou dotačních titulů, které představují navzdory všem

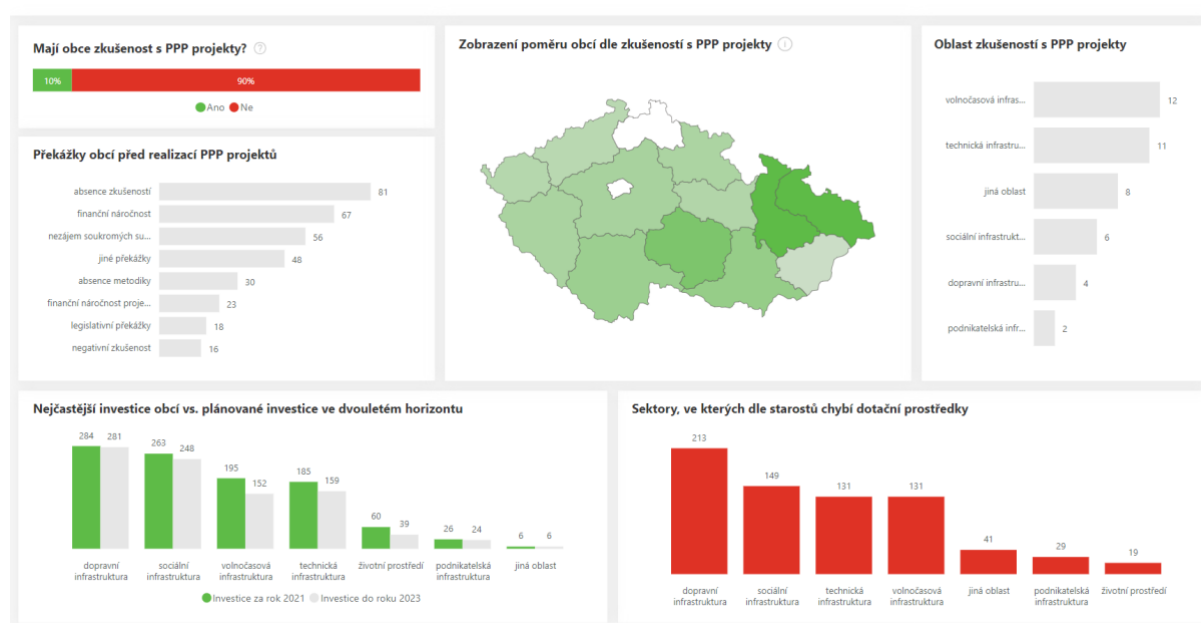
⁸ Přispěl k tomu vládní kompenzační bonus, kdy Ministerstvo financí uvolnilo částku 1250 Kč na obyvatele každé obci (Vintrlík 2020)

administrativním překážkám, určitou formu jistoty. Nejčastějším důvodem, proč obec zatím investici formou PPP nerealizovala, byla absence zkušeností a případně finanční náročnost, která bývá vyšší než u dotačních titulů.

Smart city tématica v rámci dotčených obcí představuje polarizující oblast. Existuje tu značná část respondentů, která zatím žádný z prvků tohoto typu ve své obci nezavedla a ani o zavedení neuvažuje. Zmiňována byla i určitá míra skepse u obcí, které některé smart city prvky v minulosti realizovaly, a jejich přínos pro tamější obyvatelstvo byl pro respondenty minimálně sporný. Přesto se ale ukazuje, že v dalších letech i obce, které se dosud těmto investicím bránily, budou, když ne provázané systémy, pak alespoň jednotlivosti realizovat s cílem uspořené nákladů spojených s energetickým managementem.

Obrázek 6: Dotace, partnerství soukromého a veřejného sektoru

DOTACE, PARTNERSTVÍ SOUKROMÉHO A VEŘEJNÉHO SEKTORU

Zdroj: CzechInvest, 2022

Závěr

Cílem projektu Pasportizace bylo zmapovat Českou republiku z pohledu připravenosti a ochoty přijmout investice do úrovně POÚ. Nakonec se podařilo ještě více. Byl získán unikátní dataset obsahující relevantní data o lokálních ekonomikách 387 územní jednotek. Díky tomu se agentura CzechInvest otevřela do té doby nečekané možnosti. Autor článku vytvořil po skončení mapování na přání několika obcí, DSO a veřejných institucí datové přehledy o lokální ekonomice, které byly následně využity při tvorbě strategických dokumentů i studií proveditelnosti. Ostatně to je jedním z cílů, který agentura sleduje. Nešlo pouze o samotné zveřejnění výstupů mapování, ale snahou bylo aplikovat vzniklé ukazatele na všechny možné administrativní jednotky v ČR a rozšířit povědomí o nich. Získaná data jsou nabízena organizacím a municipalitám a mohou být využita jako podklady ke strategickému plánování, feasibility studies, lokalizaci investic, nebo územnímu plánování.

V první polovině roku 2023 pak dojde k maximálnímu otevření datového skladu agentury CzechInvest veřejnosti. Zároveň budou datové sady, kterých je CzechInvest primárním původcem, nahrány do Národního katalogu otevřených dat. Kvalitativní data, s jejichž závěry byl čtenář seznámen v tomto článku, spolu s daty statistickými a novými ukazateli sledujícími stav lokální ekonomiky, byla nabídnuta i partnerským institucím. V první řadě Ministerstvu pro místní rozvoj, dále pak SMOČR, NSZM a SMS, která s nimi mohou dále pracovat ve svých interních dokumentech a případně je využít při přípravách dotačních titulů a metodik.

Použité zdroje:

Český statistický úřad. *Počet obyvatel v obcích k 1.1.2022* [online] 2022 [cit. 2023-01-10] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>

HONNER, Jan: *Se čtyřmi vojenskými újezdy je v ČR 6 258 samosprávných obcí* [online] 2018 [cit. 2023-01-11] Dostupné z: www.statistikaamy.cz/2018/09/18/se-ctyrymi-vojenskymi-ujezdy-je-v-cr-6-258-samospravnych-obci/

Hospodářské noviny. *CzechInvest je opět nejlepší agenturou* [online] 2001 [cit. 2023-01-07] Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-10032710-czechinvest-je-opet-nejlepsi-agenturou>

Informační web územního plánování [online] 2020 [cit. 2023-01-03] Dostupné z: <https://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp>

MAJEROVÁ, Věra, KOSTELECKÝ, Tomáš a SÝKORA, Luděk. Sociální kapitál a rozvoj regionu: příklad Kraje Vysočina. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4093-5.

28

Ministerstvo vnitra České republiky. *Harmonizace územně správního členění státu* [online] 2016 [cit. 2023-01-08] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/harmonizace-uzemne-spravniho-cleneni-statku.aspx>

SRHOLEC, Martin. *Přímé zahraniční investice v České republice: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 171 s. ISBN 80-861315-2-1

VINTRLÍK, Jan. *MF vyplatí příspěvky obcím, celkem obdrží 13,4 miliardy* [online] 2020 [cit. 2023-01-07] Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/mf-vyplati-prispevky-obcim-celkem-obdrzi-39184>

VLKOVÁ, Jitka: *Zaměstnanci už jsou příliš drazí, firmy ve velkém pořizují roboty* [online] 2018 [cit. 2023-01-11] Dostupné z: www.idnes.cz/ekonomika/domaci/nezamestnanost-pracovnici-roboti-zamestnanci-firmy.A181124_213833_ekonomika_mato

Informace o Autorovi:

Autor je hlavním metodikem projektu Pasportizace, jehož cílem bylo zmapování podnikatelského prostředí. V rámci této pozice je zodpovědný za analýzu dat mající přímý i nepřímý vliv na lokální ekonomiku. V rámci projektu vytvořil dva ukazatele, které pomáhají vytvářet unifikovaný benchmark lokální ekonomiky v ČR.

KLÁŠTER V MILEVSKU A JEHO VÝZNAM PRO ROZVOJ REGIONU

THE MONASTERY IN MILEVSKO AND ITS IMPORTANCE FOR THE DEVELOPMENT OF THE REGION

Bc. Jiří Stefan

AMBIS – Vysoká škola
Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8 – Libeň
e-mail: 26338@mail.ambis.cz

Klíčová slova:

klášter, Milevsko, kulturní památka, rozvojový potenciál, cestovní ruch, obnova památek, kulturní dědictví

Keywords:

monastery, Milevsko, cultural monument development potential, tourism, restoration of monuments, cultural heritage

Abstrakt:

Článek se zabývá významem premonstrátského kláštera v Milevsku pro rozvoj regionu, definuje jeho rozvojový potenciál a možnosti jeho dalšího rozvoje v oblasti kulturní, hospodářské a cestovního ruchu. Práce se zaměřuje na analýzu potenciálu kláštera pro rozvoj regionu a navrhuje doporučení, která by mohla přispět k jeho dalšímu rozvoji – k jeho hospodářské soběstačnosti, rozšíření služeb, zvýšení zaměstnanosti v regionu, zvýšení návštěvnosti i k lepší spolupráci s městem. Pro zpracování práce bylo použito metody řízených rozhovorů s památkáři, hospodářskými pracovníky kláštera a pracovníky, kteří mají na starost klášterní expozice a návštěvnický provoz. Další zvolenou metodou je dotazníkové šetření mezi návštěvníky kláštera, pomocí něhož autor zjišťoval, jak se návštěvníci o památce dozvěděli, jak byli spokojeni se službami a co naopak postrádali.

Abstract:

The article deals with the importance of the Premonstratensian monastery in Milevsko for the development of the region, defines its development potential and possibilities of its further development in the field of cultural, economic, and tourism. The text focusses on the use of the monastery's potential for the development of the region and proposes recommendations that could contribute to its further development, to its economic self-sufficiency, expansion of services, increased employment in the region, increased attendance, and better cooperation with the city. The method of controlled interviews with conservationists, monastery economic workers, and workers in charge of monastery expositions and visitor operations was used for the elaboration of the thesis. Another method chosen is a visitor questionnaire that the author has prepared to find out how visitors learnt about the monument, how satisfied they were with the services, and what they missed.

Úvod

Kláštery na našem území existují již více než tisíc let. Významně se podílely na procesu kolonizace, tedy osidlování a zemědělské kultivaci krajiny. V dosud neobydlené krajině členové řádů klučili lesy a na takto získané půdě zakládali kláštery s hospodářskými budovami, polnostmi a zahradami. Kláštery byly rovněž středisky šíření křesťanské zbožnosti, ale také vzdělanosti a kultury. Vznikaly v nich klášterní školy, v jejich skriptoriích se tvořily opisy významných děl, ale také nové knihy, často s bohatou výtvarnou výzdobou (iluminacemi). Byly budovány rozsáhlé klášterní knihovny. Kláštery se též významně zapojily do charitativní činnosti, do péče o chudé a nemocné, provozovaly sirotčince, chudobince a nemocnice. Přispěly i k rozvoji lékařství, především k znalosti účinků léčivých bylin, které byly pěstovány v klášterních zahradách a byly z nich připravovány léčivé přípravky. Kláštery rovněž poskytovaly ubytování a občerstvení poutníkům. Zároveň přinášely ze světa, ze svých mateřských klášterů nové stavební a umělecké styly. „Pravidla mnišského života se dají shrnout do zásady Modli se a pracuj! Poněvadž křesťanská církev je povahou nadnárodní, působili u jednotlivých kostelů, ale především v kláštorech také cizinci, kteří do Čech a na Moravu nezdědka přinášeli nové poznatky a dovednosti.“ (Čornej, 2003, s. 18). Jaká je ale dnešní role klášterů? Jak v současné době ovlivňují a mohly by do budoucna ovlivňovat hospodářský a kulturní život svého okolí? Pro svoje zkoumání si autor vybral klášter v Milevsku. Premonstrátský klášter v Milevsku je nejstarším klášterem v jižních Čechách, je národní kulturní památkou, založen byl v roce 1187 a dodnes v něm působí komunita řeholníků. Cílem článku, jehož podkladem je stejnojmenná bakalářská práce obhájená v roce 2022, je definovat rozvojový potenciál Milevského kláštera v regionu, zejména s ohledem na rozvoj kulturního života a cestovního ruchu. Pro zpracování práce byly zvoleny metoda dotazníkového šetření a metoda řízených rozhovorů.

1. Rozvojový potenciál kulturních památek

Rozvojový potenciál kulturních památek můžeme zařadit do širšího kulturněhistorického potenciálu území. Jde o množinu prvků, s kterými může být pracováno s cílem kladně ovlivnit situaci konkrétní památky i celého regionu, v němž se památka nachází. Za součást kulturněhistorického potenciálu může být považována celá řada věcí a aktivit. Prvky kulturněhistorického potenciálu regionu tvoří krajina, místa, lidé, aktivity, kulturní infrastruktura a samozřejmě také kulturní a historické památky (Rudová, 2022). Všechny tyto prvky spolu s památkou vytvářejí vzájemné vztahy a interakce. Rozvojový potenciál kulturní a historické památky se nejčastěji projevuje v rozvoji kultury (jak samotná existence památky, tak akce, které se v ní pořádají), ekonomiky (rozvoj podnikání a pracovních příležitostí – opravy, restaurování, údržba apod.) a cestovního ruchu (příjmy ze vstupného, výdaje účastníků cest. ruchu na ubytování, stravování a doprovodné služby – doprava, maloobchod apod.

Mezi oblastí kultury, cestovním ruchem a sférou podnikatelskou existuje interakce. Podnikatelská sféra může kulturu komercializovat, naopak statní příspěvky mohou napomáhat tomu, aby k bezbřehé komercializaci nedocházelo. Kultura a umění, ač jsou v určitém směru na ekonomice závislé, mohou kvést a rozvíjet se i v době ekonomických a společenských problémů. Kultura je silně strukturovaná a má vztah k mnoha společenským aspektům a aktivitám. Vztah společnosti ke kultuře je závislý na lokálních potřebách obyvatel. (Patočka a Heřmanová, 2008, s. 133) Zcela zásadní je vztah státu ke kultuře. Pomocí kultury identifikujeme naši státnost. Stát bez historie a kultury nemůže existovat. Tímto pohledem rozdílů kulturní souvisí i s rozdílů ekonomickými. Kultura je brána jako základní projev společnosti. Patří do ní všechny formy vzdělávání, umělecké projevy atd. Bohatství společnosti

závisí na bohatosti kultury ve všech jejích formách. Kultura jako ekonomická externalita znamená stav, kdy činnost subjektu v ekonomice působícího pozitivně či negativně ovlivňuje jiné subjekty. Z tohoto pohledu jde brát kulturu jako pozitivní ekonomickou externalitu, protože pozitivně ovlivňuje celou společnost. S tím také souvisí společenská poptávka po umění, po uměleckém průmyslu atd. Kultura je také produktem, který je součástí nabídky trhu. Patří sem jak hmotná, tak nehmotná kultura ve všech jejích projevech. Zvláštní místo zde zaujímají nemovité památky, které se staly součástí cestovního ruchu jak individuálního, tak i skupinového.

Podpora kultury a kulturního cestovního ruchu je výhodná i pro města a obce, která řeší sociální problematiku svých obyvatel. Podpora kulturních aktivit a s ní souvisejícího kulturního cestovního ruchu na území obce, může znamenat snížení nezaměstnanosti. Může zvýšit atraktivitu měst a obcí pro cestovní ruch a v celkovém důsledku zvýšit příjmy do rozpočtu. (Součková, 1994). Může se tak projevit i multiplikační efekt, kdy návštěvníci spotřebovávají ubytovací a stravovací služby, využívají dopravu atd. a tím přispívají k oživení místní ekonomiky.

2. Soubor předpokládaných prvků rozvojového potenciálu

Rozvojový potenciál kulturních památek vychází z jejich možného využití. Jejich využití musí být v souladu se zásadami památkové péče a řídí se zákonem o památkové péči. Tato pravidla mohou být pro rozvoj přínosem, ale současně i jeho limitem. Na základě výše uvedeného lze téma sumarizovat do přehledné tabulky.

Tabulka 1: Předpokládané prvky potenciálu rozvoje památky

Příležitosti	Doporučení
<i>Památky</i>	
Movité a nemovité předměty kulturní povahy neprohlášené	Prohlásit za kulturní památky a zvýšit tak možnost financování jejich obnovy, restaurování a prezentace, případně zapsat do Integrovaného systému ochrany
Prohlášené movité a nemovité kulturní památky	Umožňuje využít všechny dostupné možnosti financování z dotací ministerstev, krajů, obcí a soukromých donátorů
Národní kulturní památky a památky UNESCO	Umožňuje využívat všechny dostupné možnosti financování z dotací ministerstev, krajů, obcí, soukromých donátorů, zvláště Norských fondů a IROP
Chráněná území a zóny	Umožňuje využívat dotace obcí a ministerstev
Archeologické památky	Umožňuje využívat dotace Akademie věd ČR a Ministerstva kultury

Příležitosti	Doporučení
<i>Ekonomické aktivity v kulturních památkách</i>	
Cestovní ruch	Využití památky v rámci cestovního ruchu. Jedná se zejména o ubytovací služby, stravování a konference
Cestovní ruch a kultura	Budování muzeí, galerií, prohlídkových tras, přednáškových a edukativních prostor
Sociální služby	Využití prostor památek pro domovy seniorů, domy s pečovatelskou službou, hospici, dětské domovy a domovy pro sociálně slabé
Vzdělávání	Školy, školky, vzdělávací centra

Zdroj: autor

Příležitosti rozvoje jsou z části dané už samou podstatou památky a jejího možného využití, což závisí na její ochraně, která vychází ze zákona o státní památkové péči. Tato ochrana je současně i limitem památky a přináší omezení jejího využití. Bohužel v období socialismu u nás množství památek pozbylo svůj původní účel, který spočíval hlavně v reprezentaci vlastníka, kdy provoz byl dotován z pozemkové a majetkové držby. Pro památky se tedy v dnešní době hledá samostatné využití a jeho funkční a ekonomická udržitelnost.

Z vyjmenovaných příležitostí má největší potenciál cestovní ruch. Význam cestovního ruchu a všech přidružených ekonomických aktivit se jasně ukázal v období pandemie COVID – 19. Výpadek příjmů z cestovního ruchu byl pro některá odvětví likvidační a velká část památek a kulturních institucí mohla přežít jen díky finanční podpoře státu. Cestovní ruch je ekonomickým odvětvím a významným aktérem rozvoje určité oblasti či regionu (Wokoun, 2008, s. 205).

3. Klášter milevsko a jeho rozvojový potenciál

Milevský klášter se nachází v Jihočeském kraji, uprostřed Tábořské pahorkatiny (461 m n.m.) Je vzdálen zhruba dvacet kilometrů od dvou starobylých měst – Písku a Tábora. V těsné blízkosti kláštera protéká Milevský potok. Milevský klášter je nejstarším klášterem v jižních Čechách. Založen byl roku 1187 Jiřím z Milevska v místě, kudy vedly obchodní cesty propojující jih Čech s Dolními Rakousy (Zwettl), s benediktinským klášterem Ostrov nedaleko Prahy, s klášterem Nepomuk na západě a klášterem Želiv na východě. Klášter je od svého založení do husitských válek v pramenech uváděn jako klášter sv. Aegidia/sv. Jiljí. (Dolista, 1990) Období prosperity kláštera se střídala s dobami, kdy byl opuštěn (např. Po husitských válkách) nebo násilně církví odebrán, což se stalo v období komunistické diktatury. Premonstráti se do Milevského kláštera vrátili až po roce 1989. Milevský klášter patří pod Královskou kanonii premonstrátů na Strahově. Dnes má statut řeholního domu a jeho nejvyšším představeným je superior (nejvyšší představený). Superior mimo řízení chodu řeholního domu je farářem v Milevsku, Chyškách a Květově. Ostatní farnosti Bernartice, Veselíčko, Sepekov, Kovářov, Lašovice a Klučenice spravují další dva faráři, kteří jsou současně členy řádu premonstrátského řádu a trvale žijí v Milevském klášteře. (Milevský klášter bratří premonstrátů, © 2020)

3.1. Kulturní rozvojový potenciál

Milevský klášter je národní kulturní památkou, duchovním centrem farnosti a města Milevska. Klášter, mimo část klauzury a budov před rekonstrukcí, je přístupný veřejnosti. Klášterní expozice zahrnuje stálou archeologickou výstavu, historické opatské pokoje v prelaturě, prostory pro příležitostné výstavy, budovu Latinské školy s barokní knihovnou, kostel sv. Jiljí a baziliku Navštívení Panny Marie. Všechny tyto prostory jsou součástí dvou prohlídkových tras s průvodcem. Součástí prohlídek jsou i exteriéry kláštera. V budově prelatury je klášterní obchod, prodejna vstupenek a infocentrum. Nejcennější část kláštera je dosud v původním stavu a je nepřístupná, premonstrátům byla od Národního památkového ústavu navracena teprve v roce 2018. Rajský dvůr s ambity, kapitulní síní a dormitářem jsou v současnosti nepřístupné. Mezi další části kláštera, které jsou v této chvíli nepřístupné a ve většině případů před celkovou rekonstrukcí, patří budova tak zvaného kormoránu, budova sýpky, původního pivovaru a celá část hospodářského dvora. To vše tvoří jednotný celek a je národní kulturní památkou.

Po vrácení Milevského kláštera Královské kanonii premonstrátů na Strahově v roce 1990 se započalo s rozsáhlou obnovou celého areálu. Finanční podpora byla čerpána na obnovu nemovitých památek a v součinnosti s jejich obnovou i na restaurování movitých předmětů kulturní povahy, nebo přímo prohlášených kulturních památek. Zvláštní skupinou jsou movité památky, které se v některých případech pokládají za součást nemovité památky. U takových památek bylo možné čerpat finanční podporu z programů zaměřených přímo na obnovu nemovitých památek. Po prohlášení areálu kláštera národní kulturní památkou ze dne 28.4.2008 (Památkový katalog, 2022) se otevřelo více možností čerpání dotací a finančních příspěvků na obnovu a restaurování památek. Zcela zásadní a finančně nejvíce náročná byla obnova budov nemovitých kulturních památek Milevského kláštera. Byla zahájena v 90. letech 20. století rekonstrukcí baziliky Navštívení Panny Marie a přilehlou budovou děkanství. Tyto dvě nejdůležitější části kláštera bylo potřebné opravit pro účely duchovní správy a pro ubytování řeholníků. Po zprovoznění základních částí kláštera, bylo přistoupeno k další obnově v závislosti na finančních možnostech vlastníka a na úspěšnosti získávání finanční podpory. V první fázi byly provedeny výměny střešních krytin. V roce 2011 byly díky Havarijnímu programu opraveny střechy na budově gotického paláce a budově Lesní správy. Od roku 2017 probíhají postupně opravy kostela sv. Jiljí, kdy předpoklad dokončení celkových oprav je plánován na rok 2022. (Šturm 2022).

V rámci celé obnovy se využívají dotace jak na nemovité kulturní památky, tak i na movité kulturní památky. V této věci je třeba zmínit problematiku vymezení či dělení na movité a nemovité kulturní památky. Tato specifikace je zásadní zejména při pořizování závazných stanovisek dotčených orgánů a při využívání příslušných dotačních programů. Z praxe je možné uvést jako příklad opravu gotických zvonů na kostele sv. Jiljí v letech 2009-2010. Názor příslušného odboru Jihočeského kraje byl, že zvony jsou samostatnými kulturními památkami. Zástupci památkového ústavu zastávali názor, že zvon je součástí nemovité kulturní památky. V tomto případě se vlastník přiklonil k výkladu Jihočeského kraje, příslušného odboru památkové péče, vzhledem k tomu že bylo žádáno z programu Movité kulturní dědictví. Restaurování dvou zvonů za přispění města Milevska, Jihočeského kraje a spoluúčasti vlastníka stálo celkem 296.000 Kč. Ostatní opravy probíhaly a probíhají v rámci Programu záchrany architektonického dědictví. Byla opravena střecha, při té příležitosti byl odstraněn novodobý sanktusník, opravilo se vnější opláštění, vitrážová okna, vnitřní dlažby. Interiér kostela byl zbaven nevhodného vybavení z padesátých let minulého století. Celkové opravy do konce roku 2019 stály 3.939.000 Kč (Šturm, 2022). Rekonstrukce objektu bývalé Lesní správy, dnes

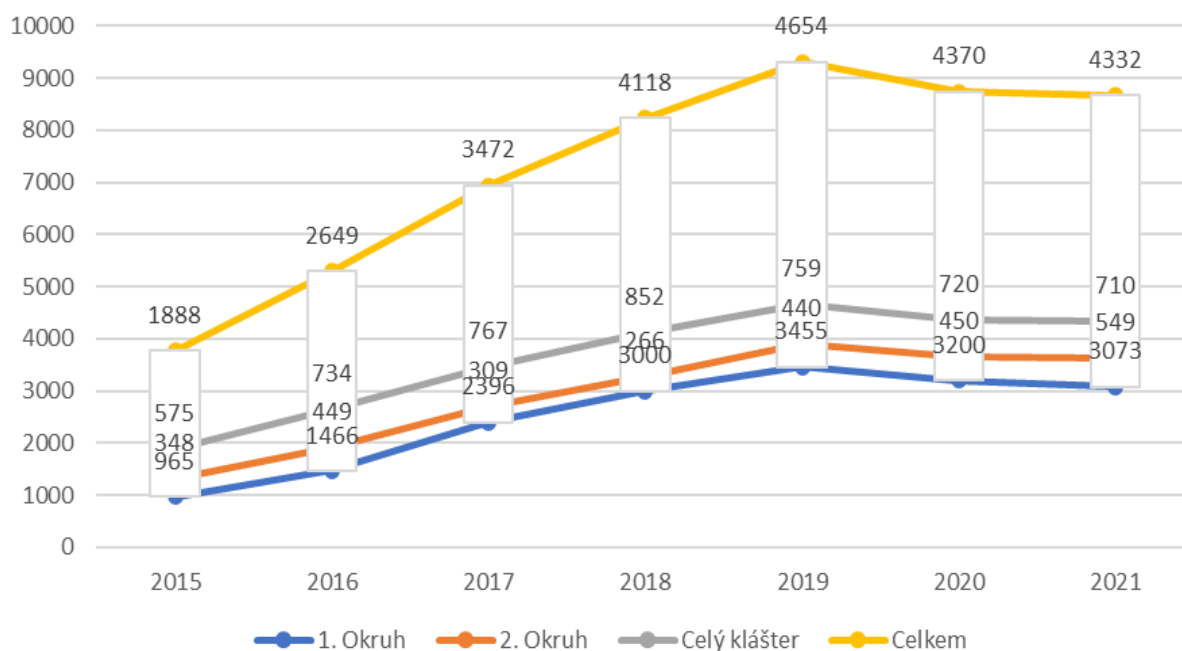
Milevského muzea, probíhala dva roky a byla dokončena v roce 2012. Rekonstrukce probíhala v rámci Havariijního programu na záchranu nemovitých kulturních památek. Celková rekonstrukce patřila po obnově baziliky k největším investičním projektům a stála 15 057 172 Kč (Šturm, 2022). V roce 2014 byla dokončena obnova budovy prelatury, která byla financována z fondů EU – IROP na kulturu. Dotace byla přidělena za podmínky, že bude vybudována klášterní expozice. Ta byla dokončena v roce 2016 a financována z vlastních zdrojů Královské kanonie premonstrátů na Strahově. Celkové náklady na vytvoření expozice činily 450 000 Kč. Autorem expozice je kurátor a vedoucí uměleckých sbírek KKP na Strahově Libor Šturm, který informace k vybudování expozice sdělil autorovi během řízeného rozhovoru. Vlastník plánuje rozšíření expozice o budovu bývalého pivovaru na druhém nádvoří. Jedná se o velký projekt, o němž autor hovořil i s Václavem Šturmem z investičního oddělení KKP na Strahově. Budova bývalého pivovaru byla za socialismu využívána jako sýpka a byla nevhodně přestavěna. Její revitalizace a uvedení do původní podoby by byla příliš nákladná. Ideálním využitím bude zřízení centrálního depozitáře pro celou kanonii, současně se uvažuje o rozšíření expozice o obrazovou výstavu malíře Antonína Šíta. (Šturm, 2022, Šturm, 2022).

Nad Milevským klášteřem byla obnovena křížová cesta, která se nachází na pěší poutní cestě. Poutnická stezka je současně na trase jedné ze Svatojakubských cest. Každý poutník, který ujde 15 kilometrů získá razítko Milevského kláštera. Klášter na svých internetových stránkách všechny poutníky vítá a mimo prohlídky kláštera jim nabízí modlitbu při mši svaté a současně se omlouvá, že nemůže nabídnout ubytování. (Klášter Milevsko, 2022). Milevský klášter je na poutnické cestě Toulavy a spojuje další dvě významná místa: Klokoty a klášter Bechyně (Vítejte v Toulavě, 2022). Dne 4. června 2022 se autor zúčastnil v Milevském klášteře slavnostního Premonstrátského dne, pořádaného u příležitosti 900. výročí založení řádu premonstrátů. Na pořádání Premonstrátského dne byla získána dotace od města Milevska. Programem byly odborné přednášky, např. Hedvika Kuchařová ze Strahovské knihovny měla přednášku o vzácné Jarlochově kronice, která je uložena v trezoru Strahovské knihovny. V klášterní bazilice probíhala komentovaná prohlídka varhan a sborový zpěv. Průvodci prováděli návštěvníky areálem zdarma (Velcová, 2022).

Milevský klášter je kulturním a turistickým centrem města Milevska a spolu s hradem Zvíkov a zámekem Orlík patří k nejvýznamnějším památkám regionu. Po zprovoznění milevského děkanského úřadu, opravě baziliky Navštívení Panny Marie a Latinské školy byly zahájeny prohlídky těchto budov a klášterního areálu. První významnou expozicí bylo zřízení barokní knihovny v Latinské škole odbornou pracovnící Královské kanonie premonstrátů na Strahově Hedvikou Kuchařovou v roce 2006. Knihovna byla vybavena knihovními regály a z fondů Strahovské knihovny sem byly přemístěny knižní fondy. Současně byl v Latinské škole zprovozněn přednáškový a hudební sál, který je do současnosti využíván ke kulturním a vzdělávacím programům. Dalším významným počinem a rozšířením prohlídkového okruhu bylo zřízení klášterní expozice v prelaturě kláštera. Zřízení této expozice bylo podmínkou udělení dotace na rekonstrukci této budovy. Dotace byla udělena z fondů Evropské unie. Náklady celkem činily 5 200 000 Kč, výše dotace byla 4 200 000 Kč. Vybudováním klášterní expozice bylo pověřeno oddělení Uměleckých sbírek Strahovského kláštera pod vedením Libora Šturce. Tato expozice byla otevřena v roce 2016 a jak již bylo řečeno, financována byla pouze z vlastních zdrojů Královské kanonie premonstrátů na Strahově. V rámci expozice byl vybudován klášterní obchůdek, kde se prodávají vstupenky a suvenýry. Zároveň slouží jako zázemí pro průvodce a současně jako kancelář pro dva stálé zaměstnance. Tito zaměstnanci mají na starosti provoz obchodu, ale i výstavní plány, propagaci, provoz prohlídek, evidenci kulturních předmětů v klášterní expozici a správu depozitářů. Metodický dozor nad těmito zaměstnanci má oddělení Uměleckých sbírek Strahovského kláštera. (Šturm, 2022). Z níže

uvedené tabulky o tržbách od doby zřízení nové expozice s obchůdkem je zřejmý finanční přínos pro klášter a vyplývá z ní, že dochází k nárůstu tržeb (Velcová, 2022). Tento nárůst je souvisí s každoroční propagací Milevského kláštera, rozšiřujícím se programem příležitostných výstav v přízemí prelatury a pořádáním kulturních akcí v areálu kláštera. Zvláštním obdobím byla pandemie Covid-19, kdy došlo k mírnému poklesu tržeb. Tento pokles se překvapivě pohybuje kolem 5 %. Ve srovnání s tržbami ve Strahovském klášteře v Praze se jedná o minimální ztrátu. Důvodem je malá orientace na zahraniční klientelu. Většina návštěvníků je tuzemských a spíše se jedná o obyvatele regionu.

Obrázek 1: Vývoj tržeb za vstupné 2015-2021

Zdroj: Autor dle Velcová, 2022

Z uvedeného grafu je zřejmé že pokračuje trend zvyšování návštěvnosti Milevského kláštera.

Milevský klášter je samozřejmě centrem farnosti. Faráři působící na jednotlivých inkorporovaných farách vyučují náboženství, stejně tak vyučují náboženství i ve školách. V refektáři kláštera jednou za dva týdny probíhají biblické hodiny. Klášter dále pronajímá přednáškový sál v Latinské škole pro odborné přednášky a koncerty. Prohlídkové okruhy jsou komentované a zaměřené zvláště na školní mládež. V klášterní expozici v prvním patře prelatury jsou informační panely, které mají přiblížit historii a současný život komunity řádových bratří. Mezi každoroční akce patří Svatohubertské slavnosti. Slavnosti s mysliveckou tematikou představují myslivecké tradice (Klášter Milevsko-Bratři premonstráti z Milevska, 2022).

3.2. Ekonomický rozvojový potenciál kláštera

Lesnictví

V roce 2015 zahájila činnost Lesní správa v Milevsku, která navázala na činnost Lesní správy z období před znárodněním v roce 1948. Současná Lesní správa je společností s ručením omezením a jejím vlastníkem je Královská kanonie premonstrátů na Strahově. Lesní správa obhospodařuje lesy na území celé České republiky, které jsou v majetku Královské kanonie

premonstrátů na Strahově. Jedná se o deset revírů, z toho tři se nacházejí v katastru Milevska (Spálená, Bečov, Chlum). Výměra těchto revírů činí 1.930 ha a jednotlivé revíry svojí rozlohou patří spíše k menším z důvodů územní necelistvosti. Lesní správa v milevských revírech v současné době zaměstnává 3 revírníky a tři zaměstnance v dělnických profesích. Ostatní práce v revírech je řešena subdodávkami, zejména poptáváním práce u OSVČ. Práce revírníků je v průběhu roku nerovnoměrná, proto byla náplň práce rozšířena o výkupy dřeva a včelaření. Tyto práce jsou přilepšením ke stálému platu revírníků. V roce 2021 k revírům, které vlastní Královská kanonie premonstrátů na Strahově, byly Klášterními lesy pronajaty dva menší revíry od Sester sv. Kříže a obce Opařany. To je důkazem, že dobře fungující hospodaření může nabídnout své služby i jiným vlastníkům a může být pro Klášterní lesy dalším příjmem a současně i dobrou referencí (Uhlíř, 2019).

Klášterní lesy každoročně žádají o dotace. Nejvíce finančních prostředků bylo čerpáno z příspěvků na hospodaření v lesích dle § 46 lesního zákona. Dotace se každý rok mění a jsou nepřehledné. Zásadním problémem, je že se dotace vyplácí až po srpnu, což znamená, že se nestihne finanční příspěvek proinvestovat. Zvláštní etapou je doba kůrovcové kalamity, která významně zasáhla do hospodaření Klášterních lesů. Proto, aby firmy překonaly tuto složitou dobu, kdy se dostávaly s náklady na těžbu a dopravné do červených čísel, Ministerstvo zemědělství ČR vypsalo dotace. Žádalo se o ně vždy zpětně, a to v letech 2018–2020. Klášterní lesy o ně pravidelně žádaly, i když by přežily i bez nich, a to díky velké části polesí, které kůrovcem nebylo zasaženo a díky dobrému hospodaření firmy. V roce 2020 získaly dotaci ve výši 14 milionů Kč za kůrovcovou těžbu v období 2018–2019. V roce 2021 pak získaly 11 mil. Kč za těžbu z roku 2020. V roce 2022 bylo doplaceno 5 mil. Kč za rok 2020. Ostatní běžné dotace jsou nižší, ale od roku 2022 se začínají zvyšovat. Tyto menší dotace slouží k částečné kompenzaci vysokých nákladů na pěstební činnost a ekologické technologie, což vychází z lesního zákona, který svými požadavky patří k nejprísnejším na světě. (Červenková, 2022).

Pro stav lesních revírů je zásadní plošné rozložení věkových skupin a skladba lesního porostu. V současné době je největším problémem kůrovcová kalamita, která významně ovlivňuje i hospodaření na milevských revírech. V současnosti probíhá těžba lesa starého okolo 140 let. Takto starý les je více náchylný k chorobám a napadení škůdci, včetně kůrovce. Les v milevských revírech je osazen zejména smrkem, borovicí a modřínem. V současné době probíhají postupně práce na vrácení lesa přírodě bližší struktuře. (Uhlíř, 2021).

Revíry v katastru Milevska jsou od 31. ledna 2019 certifikované FSC. Certifikační systém FSC vznikl v roce 1993 z iniciativy mezinárodních ekologických organizací, obchodníků s dřevem, lesníků, dřevozpracujícího průmyslu. Základní ideou je podpora environmentální odpovědné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů. (Forest Stewardship Council, 2022). Od získání certifikace se zlepšily odbytové možnosti Lesního závodu. Hlavními odběrateli se stala například IKEA. Současně se Lesní závod stal garantem ekologicky přívětivého hospodaření v lesích a je i garantem mezi ostatními církevními institucemi, které hospodaří na vlastních lesích (Uhlíř, 2019).

Zemědělství

V současné době se v katastru Milevska nachází přibližně 400 ha zemědělské půdy, které jsou pronajímány. Jedinou změnou po církevní restituci je změna pronajímatelů těchto pozemků. Byly upřednostněny pronajímatelé z Milevska a blízkého okolí. Záměrem je podpora daného regionu a obyvatel, kteří v něm žijí. Královská kanonie premonstrátů 14. 5. 2021 založila společnost s ručením omezeným s názvem „Klášterní statky Strahov“ se sídlem ve Strahovském

klášteře. Pius Zdeněk Vágner, který má zahájení činnosti statku na starosti, zdůrazňuje, že klášter je v tomto podnikání na úplném začátku. Správa Klášterních statků bude sídlit v Milevském klášteře v areálu bývalého statku. Statek se revitalizuje, v roce 2022 má pouze jednu stodolu, kterou bude možné využít pro zázemí zemědělského podniku. Začátkem roku 2023 dojde k nákupu nezbytného strojního vybavení a bude zahájen provoz. Předpokladem jsou maximálně čtyři zaměstnanci. Pronajaté pozemky budou postupně vypovídány a Klášterní statky na nich budou postupně zahajovat hospodaření. V první fázi se bude jednat o rostlinou výrobu a postupně se bude přidávat živočišná výroba. Prvním cílem je zahájit činnost a ustát první rok provozu. V prvních 5 letech budou třeba velké investice do provozu, které budou zčásti hrazeny z církevních restitucí KKP na Strahově a z části z příjmů statku. (Vágner, 2022).

Rybníkářství

Situace v obhospodařování rybníků byla o něco horší než v případě polností. Před církevní restitucí byl osloven Aleš Škrabánek ze Střední zemědělské školy rybářské v Třeboni, aby vypracoval odborný posudek na stav rybníků v majetku Královské kanonie premonstrátů na Strahově. Součástí posudku jsou i návrhy a doporučení pro další hospodaření. Milevská rybníční soustava svou velikostí slibuje poměrně velký hospodářský přínos. Její stav je ale poznamenán hospodařením stávajícího nájemce. Všechny jím spravované rybníky jsou postiženy v podstatě neodstranitelnými stavebními zásahy, které zhoršují jejich funkčnost a rybochovnou výtěžnost. V některých případech se jedná o zásadní poškození. (Škrabánek, 2012). Jako nejvýhodnější možností se jeví, stejně jako u lesů a zemědělské půdy, vlastní hospodaření. Počáteční nevýhodou budou investice do vybavení a obslužného majetku. Návratnost investic je spíše dlouhodobá, v horizontu 10 let. Ekonomické zhodnocení je jen orientační s vědomím všech úskalí, které hospodaření přináší. Zejména se jedná o vlivy počasí (teplotní průběh vegetačního období, množství vody, zdravotní stav obsádek). Zpeněžení ryb je závislé na podržení si ryb na sádkách a jejich následném prodeji za vyšší cenu. Orientační výši tržeb uvádí cca. 4 miliony Kč (Škrabánek, 2012). I u rybníkářství je nejlepší variantou vlastní hospodaření. Pronajímání se i u tohoto odvětví ukázalo jako nevýhodné – jak po stránce ekonomické, tak i hospodářské, ale i environmentální. Společnost Klášterní rybářství Strahov byla založena až v roce 2021. V současné době se zpracovávají studie o fungování podniku a probíhají nezbytné přípravy. Základním problémem je absence funkčních sádek. Původní sádky jsou v majetku Rybářství Třeboň a nebyly součástí restituce (Vágner, 2022). Na závěr autor přikládá grafické znázornění fungujícího kláštera.

Obrázek 2: *Pilíře, na kterých stojí život a fungování kláštera Milevsko*

Zdroj: autor

4. Možnosti dalšího rozvoje

4.1. Rozvoj cestovního ruchu

V roce 2022 se nedalo hovořit v souvislosti s Milevským klášteřem o finančním přínosu z cestovního ruchu. Stále se jedná o ztrátovou činnost, která se nedá kompenzovat formou dotací, které jsou spíše doplňkové a zaměřují se na propagaci a vzdělávání. Přínosem je zvýšení zaměstnanosti v regionu. Pro provoz Klášterní expozice v Milevsku byla zřízena dvě stálá pracovní místa a v období sezóny se zaměstnávají studenti na průvodcovskou činnost. Ostatní činnosti zajišťují externí pracovníci. Provoz expozic a průvodcovská činnost má kulturní přínos pro město Milevsko i pro celý region. Milevský klášter je významnou dominantou města a město navenek propaguje. Město také s oblibou na všechny propagační materiály umísťuje siluetu kláštera. Představitelé města jsou si vědomi důležitosti kláštera pro město, ale jejich přístup je zatím ovlivněn jistou nadřazeností vůči klášteru. Spolupráce s městem a jeho představiteli by se měla zlepšit. Prvním krokem by mělo být narovnání vztahů. Klášter by se měl stát pro město rovnocenným partnerem a představitelé města by měli pochopit, že rovnocenný přístup bude prospěšný pro obě strany.

Zvýšení návštěvnosti kláštera může být dosaženo rozšiřováním služeb, výstavních expozic a spoluprací s ostatními institucemi v regionu. Milevský klášter nabízí další významné prostory, které mu byly navraceny teprve v nedávné době. Jedná se o románskou část kláštera, která se skládá z torza původních ambíto, kapitulní síně, dormitáře a dalších částí typických pro středověký klášter. Rekonstrukce této části nabízí přímé napojení na klášterní expozice. Prostory by byly vhodné pro zřízení lapidária, přednáškového sálu a pro rozšíření služeb o kavárnu a zbudování většího klášterního obchodu. V kapitulní síni by bylo vhodné prezentovat unikátní objev z kostela sv. Jiljí: pravý hřeb z Kristova kříže nalezený v relikviářové skříňce. Kapitulní síň je centrem každého kláštera, a tedy nejvhodnějším místem pro prezentaci tak výjimečné památky. Vystavení této relikvie by přineslo navýšení příjmů z cestovního ruchu, přicházelo by sem také více poutníků. Financování jeho prezentace v kapitulní síni je možné financovat z programů Jihočeského kraje a MK ČR. Jihočeský kraj uděluje řadu dotací na kulturu, obnovu památek a jejich prezentaci a je možno ve výjimečných případech žádat o mimořádnou dotaci. MK ČR vypisuje program na vybudování depozitářů. Součástí depozitáře by mohla být stálá expozice věnovaná jihočeskému malíři Antonínu Šítovi, žákovi Maxe Švabinského a Jakuba Obrovského. Tento významný regionální malíř má přímý vztah k Milevskému klášteru a KKP na Strahově od jeho potomků získala jeho obsáhlou pozůstalost, kterou by bylo možné prezentovat veřejnosti. Budova bývalého pivovaru a budoucí depozitář s expozicí Antonína Šíta by se mohla propojit s klášterní expozicí. Financování projektu nového depozitáře je možné financovat z IROP a expozice z programu na Výstavní projekty MKČR a souběžně z dotací kraje, případně z městské dotace na kulturu. V oblasti cestovního ruchu v klášteři chybí ubytovací kapacity. Pro rozšíření služeb je nezbytné vybudovat ubytování jak pro turisty, tak i pro poutníky a např. i pro svatebčany. K již zmiňované kavárně by bylo třeba zřídit restauraci se zimním a letním provozem. Pro vybudování restaurace a ubytovacích prostor se nabízí prostor hospodářského dvora, který je v tuto chvíli bez využití a před celkovou obnovou. V prostoru hospodářského dvora by mohl být klášterní obchod nabízející produkty z klášterního hospodářství v biokvalitě, otevírá se také možnost napojení na agroturistiku. Pro fungování Klášterní expozice a pro správu předmětů kulturní povahy se nabízí možnost zbudovat nový depozitář v budově bývalé sýpky na druhém nádvoří. Tato budova je pro jiné účely využití nevhodná. Na zbudování depozitáře, který by mohl mít i funkci centrálního depozitáře pro celou kanonii, je možné žádat o dotace na MK ČR – OM z programu ISO na vybudování depozitářů. Milevský klášter by měl rozšířit edukační aktivity odehrávající se v

jeho unikátním historickým prostředím, což je třeba chápat jako činnost, jež má své nezastupitelné místo v systému státní památkové péče (Havlůvová, et. al., 2015, s. 60.).

4.2. Hospodářský rozvoj

Lesní správa je dobře fungující firma, která vykazuje přiměřené zisky. Fungování lesní správy by se zlepšilo, pokud by bylo vytvořeno pracovní místo technika nemovitostí na pozemcích ve správě jednotlivých revírníků. V současné době tuto činnost provádí investiční oddělení Královské kanonie premonstrátů na Strahově, které sídlí ve Strahovském klášteře v Praze. Zaměstnanci KKP jsou zavaleni prací a mají podstav. Negativní vliv má také velká vzdálenost z Prahy do Milevska. V tomto případě by decentralizace a převedení povinností souvisejících se správou nemovitostí a s nimi spojenými investicemi byla přínosem. Technik v Klášterních lesích by řešil pracovní úkoly přímo na pracovišti a v blízkém okolí v součinnosti s potřebami jednotlivých revírníků a se záměry hospodaření v jednotlivých revírech. Do budoucna by bylo dobré pro efektivní fungování lesní správy zvyšovat počet kmenových zaměstnanců a snižovat počet nasmlouvaných OSVČ. Náklady na pracovníky by se nezvyšovaly, protože i stálí pracovníci pracují na normohodiny. Vlastní zaměstnanci jsou pro firmu jistou pracovní silou. OSVČ není v zaměstnaneckém poměru a nemusí tedy na danou práci nastoupit. Je třeba pokračovat v dosavadním trendu „rodinného“ podniku, který má velký sociální aspekt a umožňuje větší sounáležitost zaměstnanců s firmou. Hospodářsky nejprínosnější variantou je propojení lesnictví se zemědělstvím a rybníkářstvím. V tomto případě se dá využít stávající technika a z části i lidské zdroje. Největším problémem zůstává neexistence sádek, které jsou v současné době v držení Rybářství Třeboň. Neexistence sádkovacích kapacit snižuje výnosnost hospodaření. Z toho důvodu je třeba zahájit jednání s Rybářstvím Třeboň o případné směně nebo odkupu části sádek, které jsou v jeho majetku. Provozování vlastního rybníčního hospodářství by bylo přínosem ekonomickým, mělo by pozitivní vliv na zaměstnanost a na hospodárnou přírodu blízkou hospodářskou činností. Propojení mezi lesním, zemědělským a rybníkářským hospodařením by bylo velice efektivní a přínosné. Některé činnosti se v těchto odvětvích propojují, doplňují a navzájem ovlivňují. Diverzifikace hospodářských činností zlepšuje ekonomickou stabilitu. Vlastní hospodaření by umožnilo i spolupráci na již zmiňovaném návrhu vybudovat klášterní farmu, biofarmu a napojit je na agroturistiku.

Za zcela ideální stav se pokládá vytvoření honiteb na všech pozemcích vlastněných Královskou kanonií premonstrátů a provozovaných Klášterními lesy, s.r.o. Ideálním stavem je na vlastních pozemcích provozovat i honitby, jako součást hospodaření. Jenom vlastník má zájem na dobrém a vyváženém hospodaření. Nájemce honitby upřednostňuje vždy jen své ekonomické zájmy. Provozováním práva myslivosti na vlastních pozemcích má nejenom finanční přínos. Myslivost je zájmová spolková činnost, která se řídí zákonem o myslivosti. Myslivost má svou bohatou historii a své tradice, které se vyvíjely po staletí a jsou součástí naší nehmotné kultury. Současně myslivost ovlivňuje i další oblasti (např. lovecká tematika v umění, výroba zbraní a jejich opravy, výroba a prodej mysliveckého vybavení a oblečení, výuka myslivosti na středních a vysokých školách). Myslivecká sdružení pořádají vzdělávací setkání pro děti. V každém případě je možné říci, že myslivost má vliv na fungování a rozvoj regionu. Stejně jako ostatní zájmové, kulturní a hospodářské činnosti má vliv na rozvoj oblasti, kde působí. V rámci mysliveckých sdružení se zaměstnávají pracovníci pověřeni řízením a výkonem myslivosti, například u placených hospodářů, kteří jsou ze zákona povinni řídit sdružení a vypracovávat plány odlovu a odchytů zvěře. Dohled nad fungováním myslivosti provádí Ministerstvo zemědělství ČR, krajské úřady, obecní úřady a úřady s rozšířenou působností. Jak už bylo řečeno, KKP na Strahově založila v roce 2021 dvě nové společnosti s ručením omezeným: Klášterní statky a Klášterní rybníky Strahov. Autor práce se domnívá, že všechny tři hospodářské činnosti (lesnictví, zemědělství, rybníkářství), by mohly fungovat pod jednou

společností, že by to pro ně bylo výhodnější než samostatnost. Nabízí se možnost lepšího využívání lidských zdrojů a techniky. Přínosem by bylo lepší provázání činností. Jako příklad lze uvést využívání odpadu ze zemědělské výroby pro rybníkářství. Jednotlivé hospodářské podniky by zastřešovalo jedno vedení podniku. Což by ve výsledku ušetřilo peníze za platy vedoucích pracovníků. Co se týče myslivosti, při hospodaření v honitbách se setkávají zájmy lesníků, rybářů a v neposlední řadě vlastníků pozemků. Pokud se KKP na Strahově podaří na svých vlastních pozemcích ustavit i vlastní honitby, bude to mít pozitivní vliv na stavy zvěře a myslivost se může stát udržitelnou hospodářskou činností s kulturněhistorickým přesahem v podobě udržování mysliveckých tradic v regionu (pořádání mysliveckých výstav v areálu kláštera, edukační programy apod.).

Závěr

Kláštery byly a jsou duchovními a kulturními centry, nesporný byl jejich historický význam kolonizační, kdy kultivovaly dosud neosídlenou krajinu, a význam hospodářský. Doba jejich existence je v mnoha ohledech udivující. Těžko bychom dnes našli, až na několik výjimek, instituce, které fungují 900 let, jako je tomu například u premonstrátského řádu. Cílem článku práce bylo zjistit, jaký má v současné době tento klášter význam pro rozvoj regionu a jaký je jeho rozvojový potenciál.

Pro fungování kláštera je zcela zásadní statut národní kulturní památky. Národní kulturní památka klášter Milevsko má díky státní památkové ochraně více možností rozvoje než objekty bez památkové ochrany, ale současně i více limitů ve svém rozvoji. Autor stanovil oblasti, pro které je památková ochrana výhodná a oblasti, pro které je limitem. Na obnovu památky, budování klášterních expozic, prohlídkových tras, na propagaci památky a pořádání vzdělávacích a kulturních akcí je možné získat finanční prostředky z dotací a rozpočtů státu, krajů a obcí. Pro oblasti ekonomického rozvoje může být památka limitem, a to zejména u přestaveb pro účely ubytování, restauračních zařízení, zázemí pro zemědělské provozy a technické provozy. Autor stanovil ekonomický rozvojový potenciál památky a potenciál v oblasti kultury a cestovního ruchu. U ekonomického rozvojového potenciálu bylo zvláště přínosné sdělení ekonoma Královské kanonie premonstrátů Strahově Petra Fouska týkající se nepřímé státní podpory v oblasti daní a odpisů neziskových organizací. Na úrovni municipální ekonomiky existují možnosti spolupráce na bezplatném převodu církevních památek na města a obce. Rozvojový potenciál v oblasti kultury a cestovního ruchu má dle zjištění autora největší vliv na rozvoj památky i přes nízké příjmy, které nemohou pokrýt náklady na provoz. Statut národní kulturní památky zvyšuje její atraktivitu a má vliv na rozvoj ostatních ekonomických aktivit v regionu.

Použité zdroje:

ČERVENKOVÁ, Jana. Zástupce lesního správce pro pěstební činnost. U Bažantnice 556, 399 01 Milevsko. [řízený rozhovor ze dne 13. 5. 2022.]

ČORNEJ, Petr, 2003. *Dějiny českých zemí*. Havlíčkův Brod: Fragment, 127 s. ISBN 80-7200-760-2.

DOLISTA, Karel. *Premonstrátský klášter Milevsko*. Milevsko: Děkanský úřad, 1990.

DUFKOVÁ, Eva, 2008. *Ekonomika a management památkové péče. Péče o architektonické dědictví*. Praha: Idea servis, 2008, 201 s. ISBN 978-80-85970-60-9

Forest Stewardship Council [online]. [cit. 21.06.2022]. Dostupné z: <https://www.czechfsc.cz/cz-cs>

FOUSEK, Petr. Ekonom Královské kanonie premonstrátů na Strahově. Strahovské nádvoří 132/1, Praha 1 – Hradčany. [řízený rozhovor ze dne 22. 7. 2022.]

HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. 2015. *Památky nás baví 4. Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací*. Praha: Národní památkový ústav, 233 s. ISBN 978-80-905631-9-3.

Klášter Milevsko [online] © 2020, Milevský klášter bratří premonstrátů. [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: <http://www.klastermilevsko.cz/turista>

Klášter Milevsko - Památkový katalog. [online] Praha: Národní památkový ústav. [cit. 16.06.2022]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-milevsko-16296058>

PATOČKA, Jiří, HEŘMANOVÁ, Eva, 2008. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 199 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

RUDOVÁ, Pavla. *Kulturněhistorický potenciál: možnosti jeho hodnocení na příkladu tří periferních regionů*. [online]. *Ekonomika a management* 4 (2011): 2011. [cit. 21.07. 2022] Dostupné z: <https://scholar.google.com/>

SOUČKOVÁ, Eliška, 1994. *Město dělají lidé: Sociologický pohled na regeneraci památkových rezervací a zón*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 58 s. ISBN 80-85124-73-4.

ŠKRABÁNEK, Aleš. *Odborný posudek na stav rybníků v majetku Královské kanonie premonstrátů na Strahově*. Třeboň: Střední zemědělská škola rybářská, 2012.

ŠTURC, Libor. Kurátor a vedoucí uměleckých sbírek Královské kanonie premonstrátů na Strahově, Strahovské nádvoří 132/1, 118 00 Praha 1 -Hradčany. [řízený rozhovor ze dne 19. 7. 2022.]

ŠTURM, Václav. Vedoucí investičního oddělení Královské kanonie premonstrátů na Strahově, Strahovské nádvoří 132/1, Praha 1 – Hradčany. [řízený rozhovor ze dne 26. 5. 2022.]

UHLÍŘ, Pavel. Vrchní lesní správce, U Bažantnice 556, 399 01 Milevsko. [řízený rozhovor ze dne 13. 5. 2022.]

VÁGNER, Pius Zdeněk. Správce farností Bernartice, Veselíčko a Sepekov a Vrchní myslivecký správce, U Bažantnice 556, 399 01 Milevsko. [řízený rozhovor ze dne 13. 5. 2022.]

VELCOVÁ, Irena, Pokladní a průvodce klášterních expozic v Milevsku, U Bažantnice 556, 399 01 Milevsko. [řízený rozhovor ze dne 26. 5. 2022.]

Vítejte v Toulavě! Toulava - turistika, výlety, ubytování na Tábořsku, Milevsku, Sedlčansku [online]. [cit. 19.07.2022]. Dostupné z: <https://www.toulava.cz/poutnik>

WOKOUN, René, 2008. *Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Vydavatel:

Masarykův ústav vyšších studií
České vysoké učení technické v Praze
Kolejní 2637/2a
160 00 Praha 6
www.muvs.cvut.cz

Adresa redakce:

Masarykův ústav vyšších studií, Kolejní 2637/2a, 160 00 Praha 6
Výkonná redaktorka: Bc. Iveta Šilhánková
ISSN 1805-3246